

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო

დიდი პალატა

საქმე მოლა სალი საბერძნეთის წინააღმდეგ*

CASE OF MOLLA SALI v. GREECE

(საჩივარი N 20452/14)

გადაწყვეტილება
(არსებითი)

სტრასბურგი

19 დეკემბერი 2018

ეს გადაწყვეტილება საბოლოოა, მაგრამ მასში შეიძლება შეტანილ იქნეს რედაქციული შესწორებები

საქმეზე მოლა სალი საბერძნეთის წინააღმდეგ,

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდმა პალატამ, შემდეგი შემადგენლობით:

- გვიდო რაიმონდი, თავმჯდომარე,
- ანგელიკა ნიუსბერგერი,
- ლინოს-ალექსანდრე სიცილიანოსი,
- განა იუდკივსკა,
- რობერტ სპანო,
- ლედი ბიანკუ,
- კრისტინა პარდალოსი,
- ჯულია ლაფრანკი,
- პოლ ლემანსი,
- ალემ პეიჰალი,
- ეგიდიუს კურისი,
- ბრანკო ლუბარდა,
- კარლო რანცონი,

* თარგმანი მომზადებულია ია უჯმაჯურიძის (თბილისის ივ. ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოქტორანტი, თბილისის საქალაქო სასამართლოს მთავარი კონსულტანტი - მოსამართლის თანაშემწე - მეორადი სტრუქტურული ერთეულის ხელმძღვანელი) მიერ და წარმოადგენს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მონაცემთა ბაზაში გამოქვეყნებულის რედაქტირებულ ვერსიას.

- მარტინშ მითსი,
- არმენ ჰარუტუნიანი,
- პაულინ კოსკელო,
- ტიმ აექი, მოსამართლეები,
- და ფრანსუა ელენს-პასოსი, მდივნის მოადგილე,

2017 წლის 6 დეკემბრისა და 2018 წლის 8 ნოემბრის დახურული თათბირების შედეგად, მიიღო ეს გადაწყვეტილება უკანასკნელად მითითებული თარიღით:

პროცედურა

1. საქმისწარმოების დაწყების საფუძველი იყო სასამართლოს წინაშე ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპის კონვენციის („კონვენცია“) 34-ე მუხლის საფუძველზე, საბერძნეთის რესპუბლიკის წინააღმდეგ, საბერძნეთის მოქალაქის, ქალბატონ ხატიჯე მოლა სალის („მომჩივანი“) მიერ, 2014 წლის 5 მარტს წარდგენილი საჩივარი (N 20452/14).

2. მომჩივანს წარმოადგენდნენ ბატონები: ი. კტისტაკისი და კ. ციცელიკისი, რომლებიც საქმიანობენ ათენსა და სალონიკში, შესაბამისად. საბერძნეთის მთავრობას („მთავრობა“) წარმოადგენდნენ მათ წარმომადგენლების დელეგატები: ბატონი კ. გეორგიადისი და ქალბატონი ვ. პელეკო, სახელმწიფო სამართლებრივი საბჭოს მრჩეველები და ქალბატონი ა. მაგრიპი, სახელმწიფო სამართლებრივი საბჭოს მრჩეველის ასისტენტი.

3. მომჩივანი დავობდა, კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევის გამო, როგორც დამოუკიდებლად, ისე, მე-14 მუხლსა და 1-ლი ოქმის 1-ლი მუხლთან ერთობლიობაში, საქმესთან მიმართებით, რომელიც შეეხებოდა მისი გარდაცვლილი ქმრის ქონებრივ სამემკვიდრეო უფლებებს.

4. საჩივარი დაენერა სასამართლოს პირველ სექციას (სასამართლოს რეგლამენტის 52-ე წესის 1-ლი პუნქტი). 2016 წლის 23 აგვისტოს სექციის თავმჯდომარემ გადაწყვიტა, 52-ე წესის მე-2 (b) პუნქტის თანახმად, ეცნობებინა მოპასუხე მთავრობისთვის ზემოაღნიშნული საჩივრის შესახებ. 2017 წლის 6 ივნისს აღნიშნული სექციის პალატამ, შემდეგი შემადგენლობით: კრისტინა პარდალოსი, თავმჯდომარე, ლინოს- ალექსანდრე სიცილიანოსი, ლედი ბიანკუ, ალემ პეიჰალი, არმენ ჰარუტუნიანი, პაულინ კოსკელო და ტიმ აექი, მოსამართლეები და რენატა დეგენერი, სექციის მდივნის მოადგილე, საქმე განსახილველად გადასცეს დიდ პალატას, რაზეც მხარეებს საწინააღმდეგო მოსაზრება არ გამოუთქვამთ (კონვენციის 30-ე მუხლი და 72-ე წესი).

5. დიდი პალატის შემადგენლობა განისაზღვრა კონვენციის 26-ე მუხლის მე-4 და მე-5 პუნქტებითა და 24-ე წესის თანახმად. მოსამართლე პარდალოსმა, რომლის უფლებამოსილების ვადა ამოიწურა საქმის განხილვის მიმდინარეობისას, გააგრძელა საქმის განხილვა (კონვენციის 23-ე მუხლის მე-3 პუნქტი და 23-ე წესის მე-4 პუნქტი).

6. როგორც მომჩივანმა, ისე მთავრობამ წარმოადგინეს წერილობითი მოსაზრებები საქმის მისაღებობასა და არსებით მხარეზე. წერილობითი განმარტებები ასევე წარადგინეს: ქრისტიანთა გაერთიანება (Christian Concern), ბერძნულმა ლიგამ ადამიანის უფლებებისთვის (the Hellenic League for Human Rights) და ჰელსინკის ბერძნულმა მონიტორმა (Greek Helsinki Monitor), რომლებიც მიწვეულ იქნენ საქმეზე წერილობითი განმარტებების წარსადგენად (კონვენციის 36-ე მუხლის მე-2 პუნქტი და 44-ე წესის მე-3 პუნქტი).

7. საჯარო მოსმენა გაიმართა სტრასბურგში, ადამიანის უფლებათა შენობაში, 2017 წლის 6 დეკემბერს, სადაც სასამართლოს წინაშე წარდგენ:

(ა) მთავრობის სახელით

- ქალბატონი ვ. პელეკო, მრჩეველი, სახელმწიფო სამართლებრივი საბჭო, წარმომადგენელი,
- ქალბატონი ა. მაგრიპი, სამართლებრივი თანაშემწე, სახელმწიფო სამართლებრივი საბჭო,
- ქალბატონი მ. ტელალიანი, საგარეო საქმეთა სამინისტროს იურიდიული დეპარტამენტის დირექტორი, კონსულტანტი,
- ბატონი ე. კასტანასი, იურიდიული მრჩეველი, საგარეო საქმეთა სამინისტრო იურიდიული დეპარტამენტი, მრჩეველი;

(ბ) მომჩივნის

სახელით

- ბატონი კ. ციციელიკისი, ადვოკატი და მაკედონიის უნივერსიტეტის პროფესორი,
- ბატონი ი. კტისტაკისი, ადვოკატი და თრაკიის უნივერსიტეტის ასისტენტ-პროფესორი, კონსულტანტი;
- ბატონი დ. მემეტი, ადვოკატი, მრჩეველი;
- ბატონი ო.ფ. ჯანკატი,
- ბატონი ტ. უნაი.

სასამართლომ, მოსარჩელის სახელით, მოისმინა ბატონი ციციელიკისისა და ბატონი კტისტაკისის და, მთავრობის სახელით, ქალბატონების: მაგრიპის, ტელალიანისა და პელეკოს მიმართვები, ასევე, მათი პასუხები მოსამართლეების შეკითხვებზე.

ფაქტები

I. საქმის გარემოებები

8. მომჩივანი დაიბადა 1950 წელს და ცხოვრობს კომოტინში.

9. მომჩივნის ქმარი, მუსტაფა მოლა სალი, თრაკიის მუსლიმთა თემის წევრი, გარდაიცვალა 2008 წლის 21 მარტს. 2003 წლის 7 თებერვალს მან შეადგინა საჯარო სასამართლო აქტით დამოწმებული ანდერძი სამოქალაქო კოდექსის შესაბამისი ნორმების შესაბამისად. მან მთელი თავისი ქონება უანდერძა ცოლს, კერძოდ: კომოტინთან ახლოს მდებარე 2 000 კვ.მ სასოფლო-სამეურნეო მიწის ნაკვეთის მესამედი, 127 კვ.მ ბინის ნახევარი, მანქანის დასაყენებელი ადგილი და სარდაფი კომოტინში მდებარე საცხოვრებელ კორპუსში; კომოტინში მდებარე 24 კვ.მ მაღაზიის მეოთხედი, ასევე კომოტინში მდებარე 31 კვ.მ მაღაზია, რომელიც შემდგომში ჩამორთმეულ იქნა მომჩივნისთვის გადახდილი კომპენსაციის სანაცვლოდ და საკუთრების ოთხი ობიექტი სტამბოლში.

10. კომოტინის პირველი ინსტანციის სასამართლოს 2008 წლის 10 ივნისის N 12.785/2003 განჩინებით, მომჩივნის მიერ წარდგენილი ახლო ნათესაობის დამადასტურებელი ცნობის საფუძველზე, აღიარებულ იქნა წარდგენილი ანდერძი. 2010 წლის 6 აპრილს მომჩივანმა მიიღო თავის ქმრის სამკვიდრო, სასამართლო გზით გაფორმებული სამკვიდრო მონუმობის საფუძველზე, რაც ეცნობა ხაზინას და მომჩივანმა კომოტინის მიწის რეესტრში თავის სახელზე დაირეგისტრირა ქონება, გადაიხადა რა, შესაბამისი სარეგისტრაციო საფასური. საქმის მასალებიდან არ ჩანს, რომ მომჩივანს გადახდა სამემკვიდრეო ან გადასახადი ქონების მიღების გამო.

ა. საქმისწარმოება როდოპის პირველი ინსტანციის სასამართლოში

11. ამავედროულად, 2009 წლის 12 დეკემბერს, გარდაცვლილის ორმა დამ ანდერძის ნამდვილობა საცილო გახადეს როდოპის პირველი ინსტანციის სასამართლოში. სასარჩელო მოთხოვნა შეეხებოდა ნაანდერძევი ქონების სამ მეოთხედს. ამტკიცებდნენ, რომ ისინი, ისევე, როგორც გარდაცვლილი, მიეკუთვნებოდნენ თრაკიის მუსლიმურ თემს და, ამიტომ ნებისმიერი საკითხი მის მამულთან დაკავშირებით, იყო ისლამური საეკლესიო სამართლის (შარიათის კანონის) საგანი და ექვემდებარებოდა მუფთის იურისდიქციას და არა სამოქალაქო კოდექსის ნორმებს. ისინი ამტკიცებდნენ, რომ მუსლიმური ჩვეულებებისა და შარიათის კანონების გამოყენება ბერძენი ეროვნების მუსლიმური აღმსარებლობის მქონე პირების მიმართ გათვალისწინებულია 1920 წლის სევრის ხელშეკრულების (Treaty of Sèvres) (რატიფიცირებულია 1923 წლის 29 სექტემბრის/30 ოქტომბრის დადგენილებით) მე-14 მუხლის 1-ლი პუნქტითა და ლოზანას ხელშეკრულების (Treaty of Lausanne) 42-ე და 45-ე მუხლებით (რატიფიცირებული 1923 წლის 25 აგვისტოს დადგენილებით) (იხ. 65-68-ე პარაგრაფები ქვემოთ). ისინი ამტკიცებდნენ, რომ მუსლიმებისთვის მოქმედი სამემკვიდრეო სამართალი უფრო ანდერძის არარსებობაზე იყო აგებული, ვიდრე მის არსებობაზე. ისლამური სამართალი, გარდაცვლილის ცოცხლად დარჩენილი ნათესავების მიმართ, ანდერძი ემსახურებოდა ანდერძის გარეშე დარჩენილი ქონების განკარგვას. ის ნორმები განაგრძობდნენ არსებობას საბერძნეთის სამოქალაქო კოდექსის მიღების შემდეგაც, კოდექსის შესავალი წიგნის მე-6 მუხლის თანახმად, მხოლოდ თრაკიაში მცხოვრები ბერძენი ეროვნების მუსლიმური აღმსარებლობის მქონე პირებისთვის.

12. როდოპის პირველი ინსტანციის სასამართლოს 2010 წლის 1 ივნისის N50/2010 გადაწყვეტილებით გარდაცვლილის დების საჩივარი არ დაკმაყოფილდა. სასამართლომ დაასკვნა, რომ ისლამური სამემკვიდრეო სამართლის გამოყენება ბერძენი მუსლიმების მიმართ იმგვარად, რომ მათ ეზღუდებოდათ თავიანთი ქონების განკარგვა გარდაცვალებამდე პერიოდში, იწვევდა გაუმართლებელ დისკრიმინაციას, რწმენის საფუძველით. დაადგინა, რომ ამგვარი პირებისთვის შემდგომში იმის შესაძლებლობის არმცხდნა, რომ შეედგინათ საჯარო ანდერძი, არღვევდა კონსტიტუციის მე-4 მუხლს (თანასწორობის პრინციპი), მე-5 მუხლის 1-ელ პუნქტს (ადამიანის თავისუფალი განვითარების უფლება), მე-5 მუხლის მე-2 პუნქტს (დისკრიმინაციის აკრძალვის პრინციპი) და მე-13 მუხლის 1-ელ პუნქტს (რელიგიური რწმენის თავისუფლება), ისევე, როგორც კონვენციის მე-14 მუხლსა და 1-ლი ოქმის 1-ელ პუნქტს. სასამართლომ ხაზი გაუსვა, რომ თუნდაც გამომდინარეობდეს 1920/1991 კანონის მე-5(2) მუხლიდან (რომლითაც მოხდა რელიგიის მუსლიმი მსახურების შესახებ 1990 წლის 24 დეკემბრის კანონის რატიფიცირება), რომ მუსლიმთათვის მემკვიდრეობის საკითხები უნდა წესრიგდებოდეს შარიათის კანონით, ეს კანონი უნდა მოქმედებდეს კონსტიტუციასა და კონვენციასთან შესაბამისობით. მოცემულ საქმეში ეს შეუსაბამობა მომდინარეობდა ისლამური სამემკვიდრეო კანონის იმგვარი განმარტებით, რომ ის შესაბამის პირებს, თავიანთი ნების საწინააღმდეგოდ, ართმევდა სამოქალაქო უფლებებით სარგებლობის შესაძლებლობას. სასამართლომ დასძინა, რომ მიუხედავად იმისა, რომ შარიათის კანონები, *inter alia*, ეფუძნებოდა საერთაშორისო სამართალს, და კერძოდ, ლოზანას ხელშეკრულების 42-ე და 45-ე მუხლების კომბინაციას, ისლამურ სამართალში ის ისე არ უნდა ყოფილიყო გამოყენებული, რომ შეეკვეცა ბერძენი მუსლიმების სამოქალაქო უფლებები, რადგან ხელშეკრულების მიზანი უმცირესობების წარმომადგენელთათვის ამგვარი უფლებების შეზღუდვა კი არ იყო, არამედ მათი დაცვის გაძლიერება.

13. სასამართლომ ხაზი გაუსვა, რომ ბერძენი მუსლიმი, რომელიც დაუკავშირდა ნოტარიუსს საჯარო ანდერძის გასაფორმებლად, ახორციელებდა თავის ქონების განკარგვის უფლებას, მისი გარდაცვალებამდე პერიოდში, ისეთსავე პირობებში, როგორც სხვა ბერძენი მოქალაქეები. შეუძლებელი იყო ანდერძის გაბათილება ან მისი რაიმე სამართლებრივი შედეგის გადანონვა შემდგომში, რადგან ამგვარი ანდერძი შარიათის კანონით აკრძალული იყო. მომჩივანთა არგუმენტების

გაზიარება გამოიწვევდა გაუმართლებელ დიფერენციაციას მოპყრობაში სხვა ბერძენ მოქალაქეებთან შედარებით, მათი რწმენის მოტივით.

ბ. საქმისწარმოება თრაკიის სააპელაციო სასამართლოში

14. 2010 წლის 16 ივნისს გარდაცვლილის დებმა ზემოხსენებულ გადაწყვეტილებაზე წარადგინეს სააპელაციო საჩივარი.

15. 2011 წლის 28 სექტემბერს თრაკიის სააპელაციო სასამართლომ სააპელაციო საჩივარი არ დააკმაყოფილა (გადაწყვეტილება N 392/2011). ხაზი გაუსვა, რომ, ჯერ ერთი, სამართლებრივი ნორმები, რომლებიც მიღებული იყო სევრის და ლოზანას ხელშეკრულებების თანახმად, გამიზნული იყო ბერძენი ეროვნების მუსლიმი აღმსარებლობის მქონე პირების დასაცავად და შესაბამისობაში იყო კონსტიტუციასა და კონვენციასთან. ისინი გამოიყენებოდა როგორც ისლამური ანდერძების, ისე ანდერძის გარეთ დარჩენილი სამკვიდროს მიმართ და მუფთს არ გააჩნდა იურისდიქცია საჯარო ანდერძებთან მიმართებით. სასამართლომ დაადგინა, რომ რადგანაც მოანდერძეს თავისუფლად შეეძლო აერჩია ანდერძის ის ფორმა, რაც მას სურდა, თავისი უფლების განხორციელებისას და, შესაბამისად, საჯარო ანდერძის გაფორმება სამოქალაქო კოდექსის 1724-ე მუხლის შესაბამისად, ის არ იყო ვალდებული, დამორჩილებოდა ისლამურ კანონებს, რაც არ აწესრიგებდა ამგვარი ანდერძის გაფორმებასთან დაკავშირებულ საკითხებს. მეტიც, მუფთს არ გააჩნდა მოანდერძის აბსოლუტური სურვილების საწინააღმდეგო იურისდიქცია. სხვაგვარად, ადგილი ექნებოდა დისკრიმინაციას რელიგიური მოტივით, რაც უკანონო იყო დისკრიმინაციის აკრძალვის ზოგადი წესებიდან გამომდინარე.

16. უფრო კონკრეტულად, სააპელაციო სასამართლომ აღნიშნა, რომ საბერძნეთის გარდაცვლილი მუსლიმი მოქალაქის, რომელიც თრაკიის რელიგიურ უმცირესობას მიეკუთვნებოდა, მიერ მიღებული გადაწყვეტილება, ეთხოვა ნოტარიუსისთვის საჯარო ანდერძის გაფორმება, რომელთაც პირადად გადაწყვეტდა, თუ როგორ და ვისთვის ეანდერძებინა თავისი ქონება, ექცეოდა მის უფლებაში, განეკარგა თავისი ქონება გარდაცვალებამდე პერიოდში, იგივე პირობებში, როგორმაც იყვნენ სხვა ბერძენი მოქალაქეები.

გ. საქმისწარმოება საკასაციო სასამართლოში

17. 2012 წლის 23 იანვარს გარდაცვლილის დებმა წარადგინეს საჩივარი სამართლებრივ საკითხებზე.

18. 2013 წლის 7 ოქტომბრის N 1862/2013 გადაწყვეტილებით და საერთაშორისო სამართლის ნორმის, კერძოდ, ათენის 1913 წლის ხელშეკრულების მე-11 მუხლისა და ქვეყნის შიდა კანონმდებლობის, კერძოდ: N 147/1914 კანონის მე-4 მუხლის, N 2345/1920 კანონის (მიღებული ათენის 1913 წლის ხელშეკრულების საფუძველზე) მე-10 მუხლის, და N 1920/1991 კანონის მე-5(2) მუხლის საფუძველზე, საკასაციო სასამართლომ საჩივარი მისაღებად გამოაცხადა. სასამართლომ N 2345/1920 კანონის მე-10 მუხლი (მუსლიმი მოსახლეობის მსახური არქი-მუფტისა და მუფტების სამოქმედო წესების შესახებ), რომელიც იმეორებდა ათენის ხელშეკრულების მე-11 მუხლის 8.1 პუნქტის შინაარსს, რომლის თანახმად, მუფტები თავიანთ იურისდიქციას მუსლიმებზე ავრცელებდნენ ქორწინების, განქორწინების, რჩენის, მეურვეობის, მზრუნველობის, არასრულწლოვანთა უფლებების, ისლამური ანდერძების და ანდერძის გარეშე დარჩენილი სამკვიდროს განკარგვის საკითხებზე. სასამართლომ ხაზი გაუსვა, რომ საბერძნეთის მოქალაქეების მუსლიმური აღმსარებლობის მქონე პიროვნებებს შორის ურთიერთობის მომწესრიგებელი კანონები, როგორც ეს ასევე გათვალისწინებული იყო საბერძნეთის მიერ რატიფიცირებული ზემოაღნიშნული შეთანხმებით, კონსტიტუციის 28-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის შესაბამისად, წარმოადგენდა საბერძნეთის შიდა კანონ-

მდებლობის განუყოფელ ნაწილს და სხვა ნებისმიერ საწინააღმდეგო ნორმასთან უპირატესი ძალა გააჩნდა. სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილების დასაბუთებულობის შემოწმებისას, მან დაასკვნა, რომ სასამართლოს მიერ საკითხის ამგვარი გადაწყვეტით დარღვეული იყო შესაბამისი საკანონმდებლო ნორმები, რადგან გარდაცვლილი პირის მამულის მიმართ გამოსაყენებელი კანონი იყო ისლამური სამემკვიდრეო კანონი, რომელიც წარმოადგენდა ქვეყნის შიდა კანონმდებლობის ნაწილს და მოქმედებდა სპეციფიურად საბერძნეთის მოქალაქეებზე, რომლებიც მუსლიმური აღმსარებლობის იყვნენ. მან აღნიშნა, რომ სადავო მამული წარმოადგენდა იმ ქონების კატეგორიას, რომელიც „სრული საკუთრების უფლებით“ (*mulkia*) გადაცემული სახელმწიფო მიწა იყო, რაც ოტომანთა ადმინისტრაციას ეკუთვნოდა, რომელზეც სრული საკუთრების უფლება კერძო პირებს გადაეცათ და, რომელიც განიკარგებოდა შარიათის კანონებით ოტომანთა ოკუპაციის დროს და ამის გამო, შემდგომში, სადავო საჯარო ანდერძი უნდა გამოცხადებულიყო ბათილად და იურიდიული ძალის არმქონედ შარიათის კანონების საფუძველზე, რომელიც ამგვარ ინსტიტუტს არ ცნობდა.

19. საკასაციო სასამართლომ საქმე თრაკიის სააპელაციო სასამართლოს ხელახლა განსახილველად დაუბრუნა.

დ. საქმისწარმოება სააპელაციო სასამართლოში საქმის ხელახლა განსახილველად დაბრუნების შემდეგ

20. 2015 წლის 15 დეკემბრის N 183/2015 გადაწყვეტილებით სააპელაციო სასამართლომ შეცვალა როდობის პირველი ინსტანციის სასამართლოს 2010 წლის 1 ივნისის გადაწყვეტილება. საკასაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებიდან გამომდინარე, სასამართლომ მიიჩნია, რომ შესაბამისი საკანონმდებლო ნორმები, გამიზნული საბერძნეთის მუსლიმური აღმსარებლობის მოქალაქეების დასაცავად, წარმოადგენდა კანონმდებლობის სპეციფიურ მიმართულებას და არ არღვევდა კონსტიტუციის მე-4 მუხლით განმტკიცებულ თანასწორობის პრინციპს ან სამართლიანი სასამართლო განხილვის, კონვენციის მე-6 მუხლით გარანტირებულ, უფლებას. სასამართლომ აღნიშნა, რომ გარდაცვლილის მამულთან დაკავშირებით გამოსაყენებელი კანონი იყო შარიათის კანონი, რადგან ნაადერძევი ქონება მიეკუთვნებოდა „*mulkia*“-ს კატეგორიას და, შესაბამისად, სადავო საჯარო ანდერძი ვერ წარმოშობდა სამართლებრივ შედეგს, რადგან შარიათის კანონი რაიმე ამგვარ ინსტიტუტს არ ცნობდა. სასამართლომ ხაზი გაუსვა, რომ საკასაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებები სავალდებულო იყო იმ სასამართლოებისთვის, რომელთაც საქმე ხელახლა განსახილველად დაუბრუნდათ სამართლებრივ საკითხებთან დაკავშირებით. შესაბამისად, სასამართლომ მიიჩნია, რომ შებოჭილი იყო საკასაციო სასამართლოს 2013 წლის 7 ოქტომბრის გადაწყვეტილებით და არ შეეძლო მისი დაძლევა, ამიტომ არ იყო უფლებამოსილი, დაეკამათებინა მომჩივნის შუამდგომლობა საქმის, წინასწარი გადაწყვეტილების მისაღებად, ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოსთვის გადაცემის შესახებ N 1920/1991 კანონის მე-5(2) მუხლისა და ლოზანას ხელშეკრულების 45-ე მუხლის განმარტების მიზნით. ის გადაწყვეტილება არ ყოფილა მიქცეული დაუყოვნებლივ აღსასრულებლად, რადგან მასზე წარდგენილ იქნა საჩივარი სამართლებრივ საკითხებზე.

ე. საქმისწარმოება საკასაციო სასამართლოში სააპელაციო სასამართლოს მიერ საქმის ხელახლა განსახილველად დაბრუნების შემდეგ მიღებული გადაწყვეტილების გამო

21. 2016 წლის 8 თებერვალს მომჩივანმა სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებაზე წარადგინა საჩივარი სამართლებრივ საკითხებზე და მოსმენა საკასაციო სასამართლოში დაინიშნა 2017 წლის 11 იანვრისთვის. მან საჩივარში გასაჩივრების რამდენიმე საფუძველზე მიუთითა.

22. საჩივრის პირველ საფუძველად იგი მიუთითებდა, რომ გასაჩივრებული გადაწყვეტილება არ იყო სათანადოდ დასაბუთებული ერთ სპეციფიურ საკითხთან მიმართებით, რომელსაც იგი გადაწყვეტ მნიშვნელობას ანიჭებდა საქმის შედეგისთვის, კერძოდ, რომ სასამართლომ უგულებელყო საკითხი, წარმოადგენდა თუ არა მისი მეუღლე „მონრმუნე მუსლიმ“, რაც წარმოადგენდა კანონის კერძო ნაწილის გამოყენების წინაპირობას.

23. მომჩივნის საჩივრის მეორე საფუძველი შეეხებოდა N 1920/1991 კანონის მე-5(2) მუხლისა და სამოქალაქო კოდექსის გარკვეული მუხლების არასწორ განმარტებასა და გამოყენებას. მან აღნიშნა, რომ სადავო გადაწყვეტილებით ფართოდ განიმარტა იმ ნორმების მოქმედების სფერო, რომლებიც აყალიბებდნენ საბერძნეთის იმ მოქალაქეებისთვის გამოსაყენებელ ცალკე მდგომარეობას, რომლებიც მუსლიმთა თემის წარმომადგენლები არიან და თავიანთი რწმენიდან გამომდინარე, არ აღიარებენ ისლამურ დოქტრინას.

24. მომჩივანი დასკვნის სახით ამტკიცებდა, რომ საჩივრის ამ საფუძველებზე არ ყოფილა მსჯელობა საკასაციო სასამართლოს N 1862/2013 გადაწყვეტილების სამოტივაციო ნაწილში. მან ხაზი გაუსვა, რომ ის გადაწყვეტილება ზოგადად შეეხებოდა საბერძნეთის მოქალაქეებს, რომლებიც მუსლიმური აღმსარებლობისანი იყვნენ და არ განიხილავდა კანონმდებლობის გამოყენების საკითხს მუსლიმი თემის არა მორწმუნე წევრების მიმართ.

25. თავის დამატებით წარდგენილ მოსაზრებაში, მომჩივანი ამტკიცებდა, რომ საბერძნეთის ყველა მოქალაქისთვის მინიჭებული საჯარო ანდერძის შედგენის უფლება, მათი რელიგიური შეხედულებების მიუხედავად, არ ექცეოდა მუფთის იურიდიულობაში. მისი მოსაზრებით, მუსლიმთა უმცირესობასთან დაკავშირებული სპეციალური ნორმები არ შეიძლება გამოყენებული ყოფილიყო საბერძნეთის კონსტიტუციით და კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტითა და 1-ლი ოქმის 1-ლი მუხლით გარანტირებული, უფლებების დარღვევის გარეშე.

26. საკასაციო სასამართლოს 2017 წლის 6 აპრილის N 556/2017 გადაწყვეტილებით მიუღებლად გამოცხადდა საჩივარი სამართლებრივ საკითხებზე. გადაწყვეტილების დასაბუთება კონვენციას არ შეხებია.

27. საჩივრის პირველი საფუძველი მიუღებლად გამოცხადდა, მიჩნეულ იქნა რა, რომ ის აგებული იყო გარდაცვლილი მუსლიმის რელიგიურ გრძნობებზე, რა კრიტერიუმსაც არ გააჩნდა სამართლებრივი ეფექტი. სასამართლომ ასევე აღნიშნა, რომ საბერძნეთის გარდაცვლილი მოქალაქე არ გამორიცხავდა შარიათის კანონების გამოყენებას.

28. საჩივრის მეორე საფუძველს რაც შეეხება, საკასაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება, საკასაციო სასამართლოს N 1862/2013 გადაწყვეტილების თანმიმდევრულად, სათანადოდ იყო დასაბუთებული. სასამართლომ ხაზი გაუსვა იმას, რომ სააპელაციო სასამართლომ საქმის გარემოებები შეაფასა მატერიალური კანონმდებლობის საფუძველზე და თავის დასაბუთებაში სათანადოდ შეფასება მისცა ანდერძის ბათილად ცნობასთან დაკავშირებულ არსებით საკითხს.

29. ამ გადაწყვეტილებით საბოლოოდ დასრულდა საქმისწარმოება საბერძნეთში მდებარე ქონებასთან დაკავშირებით.

30. საბოლოოდ, მომჩივანს შეეზღუდა უფლება ქონების ნაანდერძე სამ-მეოთხედზე.

ვ. საქმისწარმოება სტამბულის პირველი ინსტანციის სასამართლოში

31. 2011 წელს მოანდერძის დებმა მიმართეს სტამბულის პირველი ინსტანციის სამოქალაქო სასამართლოს ანდერძის ბათილად ცნობის მოთხოვნით, თურქეთის სამოქალაქო კოდექსით გათვალისწინებულ საერთაშორისო კერძო სამართლის პრინციპების საფუძველზე. ისინი განმარტავდნენ, რომ ანდერძი ეწინააღმდეგებოდა თურქეთის საჯარო პოლიტიკას. მოსმენები გაიმართა 2016 წლის 9 თებერვალსა და 26 მაისს, მაგრამ სასამართლომ შეაჩერა საქმის განხილვა იმ საფუ-

ძვლით, რომ მომჩივანს ჯერ კიდევ ჰქონდა შესაძლებლობა, გაესაჩივრებინა თრაკიის სააპელაციო სასამართლოს N 183/2015 გადაწყვეტილება სამართლებრივი საკითხების გამო. შემდგომი მოსმენა საქმეზე დაინიშნა 2017 წლის 28 სექტემბერს და გადაიდო 2018 წლის 18 იანვრამდე. ამ გადაწყვეტილების მიღებამდე სასამართლოს ჯერ კიდევ არ ჰქონდა ინფორმაცია საქმისწარმოების შემდგომი განვითარების შესახებ.

II. შესაბამისი შიდა კანონმდებლობა და პრაქტიკა

ა. კონსტიტუცია

32. კონსტიტუციის შესაბამისი მუხლები ითვალისწინებენ შემდეგს:

მუხლი 4

- „1. ყველა ბერძენი თანასწორია კანონის წინაშე.
- 2. ბერძენ მამაკაცებსა და ქალებს აქვთ თანასწორი უფლებები და მოვალეობები.
- ...“

მუხლი 5

„1. ყველას აქვს თავისი პიროვნების თავისუფალი განვითარებისა და ქვეყნის სოციალურ, ეკონომიკურ და პოლიტიკურ ცხოვრებაში მონაწილეობის მიღების უფლება, იმგვარად, რომ ისინი არ ლახავდნენ სხვათა უფლებებს ან არღვევდნენ კონსტიტუციურ ან მორალურ ღირებულებებს.

2. საბერძნეთის ტერიტორიაზე მცხოვრები ყველა პირი სარგებლობს თავისი სიცოცხლის, ღირსებისა და თავისუფლების დაცვის სრული უფლებით, მათი ეროვნების, რასის, ენის და რელიგიური ან პოლიტიკური შეხედულებების მიუხედავად. ...“

მუხლი 13 § 1

„რელიგიური რწმენის თავისუფლება ხელშეუხებელია. სამოქალაქო უფლებებისა და თავისუფლებების გამოყენება არ არის დამოკიდებული პირის რელიგიურ შეხედულებებზე.“

მუხლი 20 § 1

„ყველას აქვს უფლება, მიიღოს სამართლებრივი დახმარება სასამართლოს მეშვეობით და მიმართოს სასამართლოს მისი კანონით გათვალისწინებული უფლებებისა და ინტერესების დასაცავად.“

ბ. სამოქალაქო კოდექსი

33. სამოქალაქო კოდექსის შესაბამისი მუხლები ითვალისწინებს შემდეგს:

მუხლი 1724

„საჯარო ანდერძი შეიძლება შედგენილ იქნეს მოანდერძის უკანასკნელი სურვილების გამოცხადების შედეგად, ნოტარიუსის წინაშე, სამი მოწმის ან მეორე ნოტარიუსისა და ერთი მოწმის თანდასწრებით, 1725-ე და 1737-ე მუხლების თანახმად.“

მუხლი 1769

„ნოტარიუსი, რომელთანაც ინახება საჯარო ანდერძი, ვალდებულია, მოანდერძოს გარდაცვალების შესახებ შეტყობის შემთხვევაში, ანდერძის ასლი გაუგზავნოს პირველი ინსტანციის კომპეტენტური სასამართლოს კანცელარიას ...

... კანცელარიისთვის გადაცემული საჯარო ანდერძი უნდა გაიხსნას სასამართლოს პირველ ზეპირ მოსმენაზე [ანდერძის მიღების შემდეგ].“

მუხლი 1956

„მემკვიდრეობასთან დაკავშირებული სასამართლო განხილვის შედეგად, მემკვიდრეს, მიიწვევს თხოვნით, გადაეცემა ცნობა თავისი სამკვიდრო უფლებებისა და ქონების მისთვის ნაანდერძევი წილის შესახებ (მემკვიდრეობის ცნობა - *κληρονομητήριο*).“

გ. სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი

34. სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 562-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი ითვალისწინებს შემდეგს:

„საქმის ხელახლა განსახილველად დაბრუნების შემდეგ მიღებულ გადაწყვეტილებაზე წარდგენილი საჩივრის საფუძველი სამართლებრივ საკითხზე, მიუღებლად გამოცხადდება, თუ ის შეეხება გადაწყვეტილების იმ ნაწილს, რომელიც შესაბამისობაშია საკასაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებასთან.“

დ. ისლამური სამემკვიდრეო სამართალი

35. ისლამური სამემკვიდრეო სამართლის თანახმად (*Farā'idh*), სამკვიდრო, რომელსაც ანდერძი არ შეხება არის მემკვიდრეობის ყველაზე გავრცელებული ფორმა. გარდაცვალება იწვევს სამართლებრივი ურთიერთობების საბოლოო შეწყვეტას გარდაცვლილსა და მესამე პირებს შორის. ასეთ მესამე პირებს მიეკუთვნებიან გარდაცვლილის მემკვიდრეები, რომლებსაც კრედიტორების მსგავსი უფლებები აქვთ. სხვა კრედიტორებს, გარდა მემკვიდრეებისა, ენიჭებათ უფრო მაღალი რანგი და განიხილებიან პრიორიტეტულად, რასთან მიმართებითაც მემკვიდრეთა სასარგებლოდ სამკვიდროს გადაცემა არის ბათილი და იურიდიული ძალის არმქონე.

36. მამაკაც მემკვიდრეებს მამულიდან მიეკუთვნებათ ორმაგი წილი ქალ მემკვიდრეებთან შედარებით. ისინი განიხილებიან, როგორც „ავტონომიური“ მემკვიდრეები და მიიღებენ მამულის იმ წილს, რაც დარჩება სავალდებულო წილების მიღებაზე უფლებამოსილი პირების მიერ მათი მიღების შემდეგ. გარდაცვლილის ქვრივი და ქალიშვილი უფლებამოსილი არიან, მიიღონ თავიანთი მამულის სავალდებულო წილი. არსებობს სავალდებულო წილის ექვსი ფორმა: მეორედი, მეოთხედი, მერვედი, მესამედი, ორი მესამედი და მეექვსედი. შესაბამისად, ქვრივი მიიღებს მამულის მერვედს, თუ ერთი შვილი მაინც ჰყავს, ხოლო შვილების არყოლის შემთხვევაში – მეოთხედს. თუ გარდაცვლილის ერთადერთი შვილი მდედრობითია, იგი მიიღებს მამულის ნახევარს. თუ გარდაცვლილს ასევე ჰყავს ძმები და დედა, მისი ქალიშვილი მიიღებს - მეექვსედს.

37. N 152/1991 გადაწყვეტილებით როდოპის პირველი ინსტანციის რაიონულმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ მამულზე არათანაბარი წილის სისტემა, სამკვიდროს ანდერძის არარსებობის შემთხვევაში მიღებისას, ეწინააღმდეგებოდა კონსტიტუციის მე-4 მუხლის მე-2 პუნქტს, რაც არის გენდერული თანასწორობის გარანტი.

38. შარიათის კანონი ასევე ითვალისწინებს ისლამურ ანდერძს, თუმცა, ის უფრო ლეგატს ჰგავს. ამგვარ ანდერძს თვითონ მუფთი წერს ან ორი მოწმის თანდასწრებით ზეპირად ცხადდება.

ის შესაბამის პირს შესაძლებლობას აძლევს თავისი ქონების მესამედი უანდერძოს მესამე პირებს (მის მემკვიდრეთა წრის გარეთ), საქველმოქმედო მიზნებისთვის.

39. მუფთი არის ბერძენი საჯარო მოხელე, ვისაც უკავია ადმინისტრაციის გენერალური დირექტორის თანამდებობა და ინიშნება პრეზიდენტის დადგენილებით, განათლებისა და რელიგიის საქმეთა მინისტრის წარდგინებით (მუფთის უფლებამოსილებასთან დაკავშირებით იხ. 50-ე და 77-ე პარაგრაფები ქვემოთ).

ე. შარიათის კანონის გამოყენებასთან დაკავშირებული ნორმები საბერძნეთის კანონმდებლობაში და ქვეყნის პრაქტიკა

1. საკანონმდებლო ინსტრუმენტები

40. ბერძენი მუსლიმების რელიგიური თავისებურებების დაცვა ეფუძნება საერთაშორისო ინსტრუმენტებს (იხ. 62-65-ე პარაგრაფები ქვემოთ), ისევე, როგორც 1914 წლის 5 იანვრის N 147/1914 კანონის მე-4 მუხლს, რომელიც გამოიყენებოდა დათმობილ ტერიტორიებზე და მათ სამართლებრივ მონაცემს (რომელიც ჩამოყალიბდა ათენის ხელშეკრულების თანახმად, რომელზეც კანონის მე-4(2) მუხლი მიუთითებს), რომელიც ითვალისწინებს, რომ:

„მუსლიმი ან ებრაული აღმსარებლობის მიმდევართა შორის ქორწინებასთან დაკავშირებული ნებისმიერი საკითხი, კერძოდ, ყველაფერი, რაც უკავშირდება ქორწინების ან განქორწინების შესახებ კანონიერ შეთანხმებას და მეუღლეებს შორის პირად ურთიერთობებს, მათი ქორწინების პერიოდში, ისევე, როგორც ნათესაობის საკითხებს, მონესრიგდება რელიგიური კანონით და მათთან მიმართებით საქმეები განიხილება ამ კანონების შესაბამისად.

რაც შეეხება მუსლიმებს, მათთან მიმართებით ასევე გამოიყენება საბერძნეთსა და თურქეთს შორის გაფორმებული ხელშეკრულების სპეციალური დებულებები.“

41. როდესაც 1946 წელს მიღებულ იქნა საბერძნეთის სამოქალაქო კოდექსი, მისი შესავალი წიგნის მე-6 მუხლით შეიცვალა N 147/1914 კანონის მე-4 მუხლი მხოლოდ საბერძნეთის ებრაული აღმსარებლობის მოქალაქეების მიმართ. თუმცა კოდექსის შესავალი წიგნის მე-8 მუხლით შენარჩუნებულ იქნა N 2345/1920 კანონის მე-10 მუხლი, რაც მოგვიანებით შეიცვალა N 1920/1991 კანონის მე-5(2) მუხლით (იხ. 45-ე პარაგრაფი ქვემოთ).

42. N 1920/1991 კანონის მე-5(2) მუხლი, რომლითაც მოხდა 1990 წლის 24 დეკემბრის საკანონმდებლო აქტის რატიფიცირება, ითვალისწინებს შემდეგს:

„მუფთის იურისდიქცია ვრცელდება საბერძნეთის ამ რაიონში მცხოვრებ მოქალაქეებზე, რომლებიც მუსლიმური აღმსარებლობისანი არიან, ქორწინების, განქორწინების, რჩენის, მეურვეობის, მზრუნველობის, არასრულწლოვანთა უფლებების, ისლამური ანდერძის და ანდერძის გარეშე დარჩენილი სამკვიდროს მიღების საკითხებზე, როდესაც ასეთი საკითხები ისლამური წმინდა კანონით წესრიგდება“.

43. იმავე კანონის მე-5(3) მუხლის თანახმად:

„მუფთის მიერ მიღებული გადაწყვეტილებები იმ საქმეებზე, რომელთა მიმართებითაც მისი იურისდიქცია შეცვლილია, ვერ აღსრულდება, და არ წარმოადგენს *res judicata*-ს, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც მისი მოქმედების ძალა დადასტურებულია იმ რაიონში, სადაც ვრცელდება მუფთის უფლებამოსილება, მდებარე პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ, ერთი მოსამართლის შემადგენლობით. სასამართლო შეამოწმებს მხოლოდ იმას, რამდენად ექცეოდა მიღებული გადაწყვეტილება მუფთის იურისდიქციის ფარგლებში და იყო, თუ არა კონსტიტუციის შესაბამისი გამოყენებული ნორმები. სასამართლოს გადაწყვეტილება შეიძ-

ლება გასაჩივრდეს იმავე სასამართლოს კოლეგიაში, იგივე პროცედურის დაცვით. კოლეგიის გადაწყვეტილება არ ექვემდებარება არც ჩვეულებრივ და, არც განსაკუთრებული წესით გასაჩივრებას“.

2. სასამართლო პრაქტიკა

(ა) საერთაშორისო ხელშეკრულებები

44. საბერძნეთის უმაღლესი სასამართლოები არ იზიარებენ ათენის ხელშეკრულების მოქმედებასთან დაკავშირებულ მოსაზრებებს. უმაღლესმა ადმინისტრაციულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ უმცირესობების დაცვის ღონანას შეთანხმება ეფუძნება უმცირესობების წევრებისა და სხვა მოქალაქეების თანასწორი მოპყრობის პრინციპს მათი სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების განხორციელებისას. მისი მოსაზრებით, ათენის შეთანხმების მე-11 მუხლი არ შეესაბამება ზემოაღნიშნულ პრინციპს და შესაბამისად აღარ უნდა იქნეს გამოყენებული (გადაწყვეტილებები NN 1333/2001 და 466/2003). მეორე მხრივ, საკასაციო სასამართლოს სამოქალაქო კოლეგიის მიერ ჩამოყალიბებული პრაქტიკის თანახმად, ათენის ხელშეკრულება არის საბერძნეთში უმცირესობების უფლებების დაცვის სამართლებრივი საფუძველი და ამ ხელშეკრულებიდან გამომდინარეობს შარიათის კანონების დაცვის საერთაშორისო ვალდებულება (გადაწყვეტილებები NN 231/1932, 105/1937, 14/1938, 322/1960, 738/1967, 1723/1980, 1041/2000, 1097/2007 და 2113/2009).

45. საკასაციო სასამართლოს სამოქალაქო კოლეგიამ ასევე მიიჩნია, რომ სევრას და ღონანას შეთანხმებების ძალით ბერძენი მუსლიმებისთვის მიკუთვნებული სტატუსი 1946 წელს სამოქალაქო კოდექსის მიღების შედეგად არ გაუქმებულა (იხ. 41-ე პარაგრაფი ზემოთ). მის მიერ აღინიშნა, რომ გაუქმდა N 147/1914 კანონის მე-4 მუხლი, რომელიც ებრაულ თემს შეეხებოდა და არ გამოიყენებოდა მუსლიმთა თემის მიმართ. სასამართლომ ასევე დაადგინა, რომ მიუხედავად იმისა, რომ N 1920/1991 კანონით გაუქმდა N 2345/1920 კანონის მე-10(1) მუხლი (იხ. 41-ე პარაგრაფი ზემოთ), იმ ნორმის შინაარსის ინკორპორირება მოხდა მისსავე 5(2) მუხლში. საკასაციო სასამართლომ ხაზი გაუსვა, რომ ზემოაღნიშნული საკანონმდებლო ნორმები, რომლებიც სევრისა და ღონანას ხელშეკრულებების თანახმად იქნა მიღებული, გამიზნული იყო ბერძენი მუსლიმებისთვის და ითვალისწინებდა სპეციალურ ნორმებს, რომლებიც გამოყენებული უნდა ყოფილიყო პიროვნებებს შორის ურთიერთობებში და არ ეწინააღმდეგებოდა კონსტიტუციის მე-4 მუხლის 1-ელ პუნქტს (თანასწორობის პრინციპი), კონსტიტუციის მე-20 მუხლის 1-ელ პუნქტს (სასამართლოს გზით უფლებების დაცვის უფლება) ამ კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ელ პუნქტს (იხ., მაგალითად, საკასაციო სასამართლოს 2013 წლის 5 დეკემბრის N 2138/2013 გადაწყვეტილება).

46. საკასაციო სასამართლოს სამოქალაქო კოლეგიამ გაიზიარა, რომ შარიათის კანონების გამოყენებასთან დაკავშირებით წამოიჭრება მათი კონსტიტუციისა და საერთაშორისო კანონმდებლობასთან შესაბამისობის საკითხი, რაც გადაწყვეტილ უნდა იქნეს ქვეყნის სასამართლოების მიერ, როდესაც იხილავენ მუფთების მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების აღსრულების საკითხს. მის ზემოთხსენებულ N 2138/2013 გადაწყვეტილებაში სასამართლომ მიუთითა, რომ:

„... როგორც ჩანს, მუსლიმური საოჯახო ურთიერთობები წესრიგდება მათი რელიგიური წეს-ჩვეულებებით (ისინი შეესაბამება უფრო მაღალი იერარქიის სამართლებრივ წესებს, როგორცაა კონსტიტუცია და თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი.) ასევე, ნათელია, რომ მათი ტრადიციის ერთი განუყოფელი ელემენტია მათი რელიგიის აღმსრულებელთა მიერ იურიდიულობის განხორციელება, რომელთაც ერთპიროვნულად აქვთ მიკუთვნებული რელიგიური წესების აღსრულება ან მათი განმარტება და გამოყენება კონკრეტულ საქმესთან მიმართებით.“

47. მეორე მხრივ, საკასაციო სასამართლოს სისხლის სამართლის კოლეგიამ მიიჩნია, რომ N 1920/1991 წლის კანონის მე-5(2) მუხლი არის საპროცესო ნორმა, რომელიც არ შეიძლება შეიცავდეს რაიმე მატერიალურ ნორმას (N 1588/2011 განაჩენი). სასამართლომ მიიჩნია, რომ მუსლიმის ცოლის და შვილების რჩენის საკითხი უნდა გადაწყვეტილიყო სამოქალაქო სასამართლოების და არა მუფთის მიერ.

(ბ) მუფთის იურისდიქცია

48. ამ საკითხზე პირველი ინსტანციის სასამართლოების პრაქტიკის კვლევის შედეგად, სამართლებრივი მკვლევარები აღნიშნავენ, რომ ის სასამართლოები ფაქტობრივად არ ახორციელებენ კონსტიტუციურობის სათანადო შეფასებას, არამედ, უმეტეს საქმეში ფორმალურად ახდენენ მუფთის გადაწყვეტილების აღიარებას. მაგალითად, 2007 წლიდან 2014 წლამდე ქსანტისა და როდოპის სასამართლოებმა აღიარეს ქსანტის მუფთის 390 გადაწყვეტილება და კომოტინის მუფთის 476 გადაწყვეტილება, და უარი თქვეს ცნობაზე მხოლოდ 34 და 17 საქმესთან დაკავშირებით, შესაბამისად.²

49. სახელმწიფო იურიდიული საბჭოს 1953 წლის 3 ნოემბრის პლენუმზე გადაწყდა, რომ N 147/1914 კანონის მე-4 მუხლი, იმდენად, რამდენადაც ის შეეხებოდა ბერძენი მუსლიმების მიმართ გამოსაყენებელ სამემკვიდრეო სამართალს და სხვა რამდენიმე ნორმა აღარ ეფუძნებოდა ძალაში მყოფ საერთაშორისო შეთანხმებებს სამოქალაქო კოდექსის ამოქმედების თარიღიდან და შესაბამისად, ძალადაკარგულად უნდა ყოფილიყო მიჩნეული. სახელმწიფო იურიდიულმა საბჭომ მიიჩნია, რომ ათენის ხელშეკრულების მე-11 მუხლი მყისიერად გაუქმდა მასზე გვიან მიღებული სევერისა და ლოზანას ხელშეკრულებებით. ასევე დასძინა, რომ N 147/1914 კანონისა და სხვა კანონების გარკვეული ნორმების გაუქმება (რომლებიც შეეხებოდა მუსლიმთა უმცირესობის წეს-ჩვეულებების პატივისცემას), სამოქალაქო კოდექსის ამოქმედების შედეგად, რაც გამოიყენებოდა საბერძნეთის ყველა მოქალაქის მიმართ ნებისმიერ საოჯახოსამართლებრივ დავაში, არ უნდა ყოფილიყო მიჩნეული ლოზანას ხელშეკრულების დარღვევად. შესაბამისად, სამემკვიდრეო გადასახადის დაკისრებისას, საგადასახადო ორგანოს მხედველობაში უნდა მიეღო ის, რომ ბერძენი მუსლიმები სამკვიდროს იღებდნენ სამოქალაქო კოდექსის ნორმების თანახმად.

50. საბერძნეთის ქვემდგომი სასამართლოების პრეცედენტული პრაქტიკიდან იკვეთება, რომ მუფთის იურისდიქცია და შარიათის კანონების გამოყენება ეროვნულ სამართლებრივ სისტემაში ხორციელდება კონსტიტუციური და საერთაშორისო ვალდებულებების ფარგლებში, რაც სახელმწიფოს აკისრებს, იმ კანონისა და სამოქალაქო უფლებებს შორის წარმოქმნილი კონფლიქტის შემთხვევაში, ეს უკანასკნელი საბერძნეთის მუსლიმი მოქალაქეების მიმართ დაცული იყოს სამოქალაქო კოდექსის გამოყენების გზით (როდოპის პირველი ინსტანციის სასამართლოს N 9/2008 გადაწყვეტილება).

51. N 7/2001 გადაწყვეტილებაში თრაკიის სააპელაციო სასამართლომ დაადგინა, რომ საოჯახო და სამემკვიდრეო სამართალთან დაკავშირებული საკითხები, რაც მუფთის იურისდიქციაში ექცეოდა, მკაცრად იყო ჩამოყალიბებული და შემოფარგლული, რადგან ისინი გამონაკლისის სახით არსებულ სამართლის მიმართულებას ქმნიდნენ, რომლის ფართო განმარტება დაუშვებელი იყო.

52. ქსანტის პირველი ინსტანციის სასამართლოს დროებითი ღონისძიების გამოყენების შესახებ N 1623/2003 განჩინებით დადგინდა, რომ იქ, სადაც საბერძნეთის მოქალაქეები მუსლიმური აღმსარებლობით გადაწყვეტდნენ სამოქალაქო ქორწინების გაფორმებას, საოჯახო სამართალთან

² ინფორმაცია მოპოვებულია სტატიიდან „მუფთის კომპეტენცია საოჯახო, პირად და სამემკვიდრეო საქმეებზე ბერძენი მუსლიმების მიმართ თრაკიის სააპელაციო სასამართლოს იურისდიქციის ფარგლებში“, გიორგი საკალოგლუ, *Nomiko Vima*, ტ. 63, გვ. 1366.

დაკავშირებული ყველა, მათ შორის, მე-5(2) მუხლში მითითებული, საკითხი უნდა მოწესრიგებულიყო არა შარიათის კანონით, არამედ ჩვეულებრივი კანონმდებლობით და ჩვეულებრივი სასამართლო იურისდიქციის ფარგლებში. ქსანტის პირველი ინსტანციის სასამართლომ ასევე დაადგინა, რომ რელიგიის თავისუფლება და თანასწორობის პრინციპი საბერძნეთის ყველა მოქალაქეს ანიჭებდა უფლებას, აერჩია ქორწინების სახე და თუ ისინი სამოქალაქო ქორწინების გზას აირჩევენ, უფლება, ჰქონდათ მათ მიმართ გამოყენებული ყოფილიყო შესაბამის ვითარებაში გამოსაყენებელი კანონმდებლობა.

53. ქსანტის პირველი ინსტანციის სასამართლოს N 102/2012 გადაწყვეტილებით ასევე დადგინდა, რომ ბერძენი მუსლიმი ქალებისათვის უფლებების შეზღუდვა ან მათ მიმართ განსხვავებული მოპყრობა არ შეიძლებოდა გამართლებული ყოფილიყო სპეციფიური გარემოებებით ან აუცილებლობით საჯარო ინტერესებიდან გამომდინარე, რითაც დაიდლოდა ფუნდამენტური უფლებები, გენდერული თანასწორობა და კანონის წინაშე თანასწორობა. თუმცა, ეს გადაწყვეტილება შეიცვალა თრაკიის სააპელაციო სასამართლოს მიერ (N 178/2015 გადაწყვეტილება).

54. მეტიც, მოცემულ საქმეში (იხ. მე-15 პარაგრაფი ზემოთ), თრაკიის სააპელაციო სასამართლომ დაადგინა, რომ მუფთს არ გააჩნდა იურისდიქცია საჯარო ანდერძთან დაკავშირებულ საკითხებთან მიმართებით და, რომ გარდაცვლილის სურვილები არ შეიძლებოდა შეზღუდულიყო მუფთის იურისდიქციით, რამდენადაც ეს გამოიწვევდა დისკრიმინაციას რელიგიური მოტივით. ასევე აღნიშნა, რომ შარიათის კანონი არის სამართლის სპეციფიური მიმართულება, რომლის განმარტების შედეგად, მუსლიმებს ეზღუდებათ თავიანთი უფლებები, მათი სურვილების საწინააღმდეგოდ (გადაწყვეტილება N 392/2011).

55. საკასაციო სასამართლოს სამოქალაქო კოლეგიის მიერ 1960 წლიდან დადგენილი პრაქტიკაში, თავის მხრივ, გამოიკვეთა შარიათის კანონის გამოყენების ტენდენცია, ანდერძის გარეშე დარჩენილი სამკვიდროს მიმართ, რაც შეეხებოდა ქონებას, რომელიც „სრულ საკუთრებაში“ იყო (გადაწყვეტილებები NN 321/1960, 1041/2000, 1097/2007, 2113/2009, 1497/2013 და 1370/2014). 2007 წლის 16 მაისის N 1097/2007 გადაწყვეტილებით საკასაციო სასამართლომ დაადგინა, რომ ბერძენი მუსლიმების მამული, რომელიც მოიცავდა დაუტვირთავ ქონებას მკაცრად განიკარგებოდა „ისლამური წმინდა კანონით“ და არა სამოქალაქო კოდექსით. უფრო მეტიც 2017 წლის 7 თებერვალს სასამართლომ ხაზი გაუსვა იმას, რომ შარიათის კანონი იყო ერთადერთი, რაც გამოიყენებოდა ბერძენი მუსლიმების მიმართ ანდერძის გარეშე დარჩენილ სამკვიდროსთან დაკავშირებით.

3. ადამიანის უფლებათა ეროვნული კომისია

56. „წერილობით კონტრიბუციაში“ საბერძნეთში რასობრივი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ საერთაშორისო კონვენციის იმპლემენტაციასთან დაკავშირებით, რომელიც გაერთიანებული ერების კომიტეტში რასობრივი დისკრიმინაციის აღმოფხვრის შესახებ იყო წარდგენილი, ადამიანის უფლებათა ეროვნულმა კომისიამ აღნიშნა, რომ ხელისუფლება არ იყენებდა ბერძნულ სამოქალაქო სამართალს თრაკიის მუსლიმთა უმცირესობის მიმართ, ქორწინებისა და მემკვიდრეობის საკითხებთან დაკავშირებით და, რომ შარიათის კანონების გამოყენება არ შეესაბამებოდა რასობრივი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ საერთაშორისო კონვენციის ნორმებს. გამოხატული იყო შეშფოთება საკასაციო სასამართლოს N 1862/2013 გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებით (იხ. მე-18 პარაგრაფი ზემოთ), რომლითაც იმ საქმეზე დადგინდა პრეცედენტი, რომელიც გავლენას ახდენდა სასამართლო პრაქტიკაზე საბერძნეთში და არღვევდა თრაკიის მუსლიმთა უმცირესობის წევრთა უფლებებს, შეედგინათ ანდერძი სამოქალაქო კანონმდებლობის თანახმად, რა უფლებით სარგებლობაც მათ შეეძლოთ 1946 წლიდან (ადამიანის უფლებათა ეროვნული კომისიის ყოველწლიური ანგარიში, 2016, გვ. 239).

ვ. N 4511/2018 კანონი, რომლითაც შეიცვალა N 1920/1991 კანონის მე-5 მუხლი და, რომლითაც მოხდა მუსლიმური რელიგიის მსახურთა შესახებ 1990 წლის 24 დეკემბრის კანონის რატიფიცირება

57. N 4511/2018 კანონის შესაბამისი მუხლი, რომელიც ძალაში შევიდა 2018 წლის 15 იანვარს, ითვალისწინებს შემდეგს:

მუხლი 1

„1. 1990 წლის 24 დეკემბრის საკანონმდებლო აქტის მე-4 მუხლს დაემატოს შემდეგი შინაარსის მე-5 პუნქტი ...

‘4. (a) ამ მუხლის მე-2 პუნქტში მითითებული საქმეები გადაწყდება ჩვეულებრივი კანონმდებლობის თანახმად და, როგორც გამონაკლისი, მოექცევა მხოლოდ მუფთის იურისდიქციის ფარგლებში, იმ შემთხვევაში, თუ ორივე მხარე ერთობლივად მოითხოვს დავის გადაწყვეტას ისლამური წმინდა კანონის თანახმად ... თუ რომელიმე მხარე საქმის მუფთისთვის გადაცემის წინააღმდეგია, მას შეუძლია მიმართოს სამოქალაქო სასამართლოებს ..., რომლებსაც ყველა საქმეზე გააჩნიათ საერთო იურისდიქცია.

(b) განათლების, მეცნიერებისა და რელიგიური კონფესიებისა და იუსტიციის, გამჭვირვალობისა და ადამიანის უფლებების მინისტრების წარდგინებით გამოცემულ პრეზიდენტის დადგენილებით დადგინდება მუფთების მიერ საქმეთა განხილვისა და მათი გადაწყვეტილებების გამოქვეყნების საპროცესო წესები ...

(c) თრაკიის მუსლიმი თემის წარმომადგენელთა მემკვიდრეობასთან დაკავშირებული საკითხები მოწესრიგდება სამოქალაქო კოდექსით, გარდა იმ შემთხვევისა, თუ მოანდერძე თავისი უკანასკნელი სურვილების გამოცხადებას ახდენს სანოტარო ფორმით ... ნათლად გამოხატავს თავის სურვილს, რომ სამკვიდრო გახდეს ისლამური წმინდა კანონით მოწესრიგების საგანი.’

2. ამ კანონის ამოქმედებამდე შედგენილი ნებისმიერ ანდერძს, რომლის საფუძველზეც ქონება ჯერ კიდევ არ არის მიღებული, მიენიჭება სამართლებრივი ძალა მისი გახსნის შემდეგ.

...“

58. N 4511/2018 კანონის განმარტებით ბარათში მიმოხილული იყო პრეცედენტული პრაქტიკა და სამართლებრივი მოსაზრებები შარიათის კანონის გამოყენებასთან დაკავშირებით და სამართლის გარკვეული ნორმების იერარქიისა და ქვეყნის შიდა სამართლებრივ წესრიგში მათი რანგირების საკითხები, ისევე, როგორც მათი შესაბამისობა კონსტიტუციასა და ადამიანის უფლებათა ევროპულ სტანდარტებთან. ეს საკითხი ჯერ კიდევ რელევანტურია, ამ საკითხებზე სამართლებრივი მოსაზრებებისა და პრაქტიკის განვითარების და საბერძნეთის სასამართლოებისა და საერთაშორისო სასამართლოების პრაქტიკის დაპირისპირების გათვალისწინებით.

59. ანგარიშში აღნიშნული იყო, რომ სახელმწიფოს ამ საკითხთან დაკავშირებით აღარ უმოქმედია ბოლო ოთხმოცდაჩვიდმეტი წელია, რა დროის განმავლობაშიც პრაქტიკა და ტრადიციები განვითარდა როგორც საერთაშორისო, ისე ეროვნულ დონეზე.

60. ანგარიშში გამოკვეთილი იყო, რომ სახელმწიფო არ უნდა იყოს უბრალო მაყურებელი სამართლებრივი წინააღმდეგობის არსებობისა და მხოლოდ მართლმსაჯულებას არ უნდა მიანდოს იმ მნიშვნელოვანი საკითხების გადაწყვეტა, რაც გავლენას ახდენს საბერძნეთის მოქალაქეებზე.

61. ამ გადაწყვეტილების მიღების დღისთვის კანონის 1(4)(b) მუხლში მითითებული დადგენილება ჯერ კიდევ არ იყო მიღებული.

III. საერთაშორისო სამართალი და პრაქტიკა

ა. ხელშეკრულებები

1. ბერძენი მუსლიმების რელიგიური თავისებურებების მარეგულირებელი საერთაშორისო ხელშეკრულებები

62. ბერძენი მუსლიმების რელიგიურ თავისებურებების დაცვის საფუძველია სამი საერთაშორისო ხელშეკრულება: ათენის 1913 წლის 14 ნოემბრის ხელშეკრულება, რომლის მიზანი იყო თურქეთსა და საბერძნეთს შორის მეგობრობის განმტკიცება, სევრას 1920 წლის 10 აგვისტოს ხელშეკრულება, უმცირესობების დაცვასთან დაკავშირებით (გაფორმებული ერთი მხრივ, საბერძნეთსა და მეორე მხრივ, ბრიტანეთის იმპერიას, საფრანგეთს, იტალიასა და იაპონიას შორის), და ლოზანას 1923 წლის 24 ივლისის მშვიდობის ხელშეკრულება (გაფორმებული ერთი მხრივ, ბრიტანეთის იმპერიას, საფრანგეთს, იტალიას, იაპონიას, საბერძნეთს, რუმინეთს და სერბია-ხორვატია-სლოვენიას სახელმწიფოს და მეორე მხრივ, თურქეთს შორის).

63. ათენის ხელშეკრულების მე-11 მუხლი ითვალისწინებს შემდეგს:

„8.1. მუფთები თავიანთ წმინდად რელიგიურ უფლებამოსილებებთან და *vakouf* [საჯარო] ქონების განკარგვაზე თავიანთ ზედამხედველობით ფუნქციასთან ერთად, განახორციელებენ იურისდიქციას მუსლიმებს შორის ქორწინების, განქორწინების, რჩენის (*néfaca*), მეურვეობის, მზრუნველობის, არასრულწლოვანთა ემანსიპაციის, ისლამური ანდერძის და სამკვიდროს მინდობის (*tevlief*) საკითხებზე.

8.2. მუფთების მიერ მიღებული გადაწყვეტილებები აღსრულდება საბერძნეთის ხელისუფლების შესაბამისი ორგანოს მიერ.

9. რაც შეეხება, მემკვიდრეობის საკითხებს, დაინტერესებულ მუსლიმ მხარეებს, შეეძლება ამაზე შეთანხმების შემდეგ, მიმართონ მუფთს, როგორც არბიტრს. ეროვნული სასამართლოების წინაშე მოქმედი გასაჩივრების ყველა წესი იმოქმედებს საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებასთან მიმართებით, თუ არ არსებობს ნორმა, რაც პირდაპირ ეწინააღმდეგება აღნიშნულს.“

64. სევრის ხელშეკრულების მე-14 მუხლის 1-ლი პუნქტი ითვალისწინებს შემდეგს:

„საბერძნეთი თანახმაა, მუსლიმებთან მიმართებით განახორციელოს ყველა საჭირო ღონისძიება იმისათვის, რომ საოჯახო სამართლის და პირის სტატუსთან დაკავშირებული საკითხები მოწესრიგდეს მუსლიმურ წესებთან შესაბამისობით.“

65. ლოზანას ხელშეკრულება, კერძოდ, ითვალისწინებს:

მუხლი 42 § 1

„თურქეთის მთავრობა თავის თავზე იღებს, არამუსლიმთა უმცირესობასთან მიმართებით, მათ საოჯახო სამართალთან და პირის სტატუსთან დაკავშირებული საკითხების გადაწყვეტა უზრუნველყოს ამ უმცირესობების წეს-ჩვეულებების შესაბამისად.“

მუხლი 43

„თურქეთის მოქალაქეებს, რომლებიც მიეკუთვნებიან არამუსლიმთა უმცირესობებს, არ დაავალდებულებენ განახორციელონ რაიმე ქმედება, რაც ეწინააღმდეგება მათ რწმენას ან რელიგიურ შეხედულებას და არ დაექვემდებარებიან რაიმე შეზღუდვას, თუ უარს განაცხა-

დებენ დაესწრონ სასამართლო სხდომებს, ან რაიმე სამართლებრივი მოქმედება განახორციელონ კვირის დასვენების დღეებში.

თუმცა, ეს ნორმა თურქი ეროვნების ასეთ პირებს არ გაათავისუფლებს იმგვარი მოვალეობებისგან, რაც შეიძლება დაეკისროს თურქეთის ყველა მოქალაქეს საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვის მიზნით.“

მუხლი 45

„ამ მუხლის დებულებებით თურქეთში მცხოვრები არამუსლიმებისათვის მინიჭებული უფლებები იგივე ფორმით მიეკუთვნებათ საბერძნეთის ტერიტორიაზე მცხოვრებ მუსლიმთა უმცირესობებს“

2. საერთაშორისო ხელშეკრულებათა სამართლის შესახებ³ ვენის კონვენცია

66. საერთაშორისო ხელშეკრულებათა სამართლის შესახებ 1969 წლის 23 მაისის ვენის კონვენციის 30-ე მუხლი (ერთსა და იგივე საგანზე სამემკვიდრეო ხელშეკრულებების გამოყენების შესახებ) ითვალისწინებს შემდეგს:

„1. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ქარტიის 103-ე მუხლის დაცვით, მხარე სახელმწიფოების უფლებები და მოვალეობები თანამიმდევრულად დადებული ხელშეკრულებების მიმართ, ერთსა და იმავე საკითხზე, განისაზღვრება შემდეგი პუნქტების შესაბამისად.

2. როდესაც ხელშეკრულებით დადგენილია, რომ იგი განპირობებულია წინა ან მომდევნო ხელშეკრულებით, ან რომ იგი არ უნდა იყოს შეუთავსებელი ასეთ ხელშეკრულებასთან, ამ შემთხვევაში უპირატესი ძალა ენიჭება ამ სხვა ხელშეკრულების დებულებებს.

3. როდესაც წინა ხელშეკრულების ყველა მხარე ასევე მომდევნო ხელშეკრულების მხარეს წარმოადგენს, მაგრამ წინა ხელშეკრულების მოქმედება არ შეწყვეტილა ან არ შეჩერებულა 59-ე მუხლის შესაბამისად, წინა ხელშეკრულება გამოიყენება მხოლოდ იმ ფარგლებში რა ფარგლებშიც მისი დებულებები შეესაბამება მომდევნო ხელშეკრულების დებულებებს.“⁴

3. ევროკავშირის ჩარჩო კონვენცია ეროვნული უმცირესობების დაცვის შესახებ

67. ამ კონვენციის, რომელიც მიღებულ იქნა 1995 წელს და ამოქმედდა 1998 წლის 1 თებერვალს (ხელმოწერილია, მაგრამ არ ყოფილა რატიფიცირებული საბერძნეთის მიერ), მე-3 მუხლის 1-ლი პუნქტი ითვალისწინებს შემდეგს:

„ეროვნულ უმცირესობას მიკუთვნებულ ნებისმიერ პირს უფლება აქვს დამოუკიდებლად აირჩიოს, როგორც ასეთის, გამოყენება ან არგამოყენება და ამ არჩევანს ან ამ არჩევანთან დაკავშირებულ უფლებების გამოყენებას არ შეიძლება მოჰყვეს რაიმე უარყოფითი შედეგი“.

68. ჩარჩო კონვენციის განმარტებითი ბარათი ხაზს უსვამს, რომ მე-3 მუხლის 1-ლი პუნქტი „ეროვნულ უმცირესობას მიკუთვნებულ ნებისმიერი პირისთვის, პირველ რიგში, უზრუნველყოფს თავისუფლებას, მის მიმართ ამ ნორმის გამოყენების შესახებ. ეს ნორმა ყველა ასეთ პირს შესაძლებლობას უტოვებს გადაწყვიტოს სურს, თუ არა მოექცეს იგი ამ ჩარჩო კონვენციიდან გამომდინარე პრინციპებიდან გამომდინარე დაცვის ქვეშ.“ (§ 34). ანგარიში აზუსტებს, რომ პარაგრაფი არ

³ კონვენციის სათაური ქართულ ენაზე წარმოდგენილია „საერთაშორისო ხელშეკრულებათა სამართლის შესახებ“ ვენის 1969 წლის საერთაშორისო კონვენციასთან საქართველოს რესპუბლიკის შეერთების თაობაზე საქართველოს პარლამენტის 1995 წლის 3 მაისის №730-III დადგენილების მიხედვით (მთარგმნელის შენიშვნა).

⁴ ციტირებულია საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ვებგვერდზე გამოქვეყნებული თარგმანიდან <https://www.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/aqtebi78.pdf> [16.06.2022] (მთარგმნელის შენიშვნა).

მიაკუთვნებს პირს უფლებას თვითნებურად აირჩიოს მიეკუთვნებოდეს რომელიმე ეროვნულ უმცირესობას. პირის ინდივიდუალური არჩევანი განუყოფლად არის დაკავშირებული პირის იდენტობის ობიექტურ კრიტერიუმთან“ (§ 35). მასში დასძენენ, რომ 1-ლი პუნქტი „ასევე ითვალისწინებს, რომ რაიმე უარყოფითი შედეგი არ შეიძლება მოჰყვეს მის მიერ გარანტირებულ თავისუფალ არჩევანს, ან იმ უფლებების გამოყენებას, რაც ამ არჩევანთან არის დაკავშირებული და, რომ ამ მუხლის მიზანია იმის უზრუნველყოფა, რომ ამ არჩეული თავისუფლებით სარგებლობა ასევე არაპირდაპირ არ გაუფასურდეს“ (§ 36).

4. შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა გაერთიანებული ერების კომიტეტი

69. 2018 წლის N 6 ზოგად კომენტარებში თანასწორობისა და დისკრიმინაციის აკრძალვის შესახებ, რომელიც მიღებულ იქნა 2018 წლის 26 აპრილს, შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა უფლებების შესახებ კომიტეტმა დაადასტურა თავისი შეხედულება, რომ „დისკრიმინაციის“ ცნება გულისხმობს დისკრიმინაციას მათ მიმართ, ვინც:

„... ასოცირდება შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთან. ეს უკანასკნელი ცნობილია, როგორც „ასოციაციით დისკრიმინაცია“. მე-5 მუხლისთვის ფართო მოქმედების მინიჭების მიზანია ყველა დისკრიმინაციული ვითარების ან დისკრიმინაციული ქმედებების აღმოფხვრა და მასთან ბრძოლა, რაც დაკავშირებულია შეზღუდულ შესაძლებლობებთან. (§ 20)“

ბ. საერთაშორისო ორგანიზაციების დასკვნები

1. გაერთიანებული ერები

(ა) ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის გაეროს კომიტეტი

70. საბერძნეთის შესახებ 2007 წლის 2 თებერვლის თავის დასკვნით მოსაზრებებში კომიტეტმა გამოხატა შეშფოთება მუსლიმთა უმცირესობების მიმართ, საბერძნეთის კანონების არგამოყენების გამო, ქორწინებისა და მემკვიდრეობის საკითხებზე, რადგან ეს იწვევდა მუსლიმი ქალების დისკრიმინაციას საბერძნეთის კონსტიტუციისა და ქალთა მიმართ ძალადობის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ კონვენციის მე-16 მუხლის დარღვევით.

71. ორმოცდამეთოთხმეტე სესიაზე მიღებულ (11 თებერვალი - 1 მარტი 2013) საბერძნეთის შესახებ მეშვიდე ანგარიშის დასკვნაში კომიტეტმა აღნიშნა შემდეგი:

„კომიტეტი შეშფოთებულია ქალთა მდგომარეობით წევრ სახელმწიფოში ქორწინებისა და მემკვიდრეობის საკითხებზე. კომიტეტი ასევე გამოხატავს შეშფოთებას სახელმწიფოს სამართლის არასრულყოფილი გამოყენების გამო ყველა თემში. ამასთან დაკავშირებით კომიტეტი შეშფოთებულია საერთო სამართლის გამოუყენებლობის გამო წევრი სახელმწიფოს თრაქიის მუსლიმთა თემში ქორწინებასა და მემკვიდრეობასთან მიმართებით ...

37. კომიტეტი წევრ სახელმწიფოს რეკომენდაციას უწევს:

(ა) მოახდინოს ადგილობრივი შარიათის კანონისა და საერთო სამართლის სრული ჰარმონიზაცია წევრ სახელმწიფოში კონვენციის ანტიდისკრიმინაციულ ნორმებთან ერთად, კერძოდ, ქორწინებასა და მემკვიდრეობასთან დაკავშირებით;

... “

(ბ) სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტის საფუძველზე შექმნილი ადამიანის უფლებათა კომიტეტი

72. 2005 წლის 25 აპრილის დოკუმენტში სათაურით „პაქტის მე-40 მუხლის საფუძველზე ნევრი სახელმწიფოების მიერ წარდგენილი ანგარიშების მიმოხილვა“ კომიტეტმა საბერძნეთის შესახებ აღნიშნა შემდეგი:

„8. კომიტეტი შეშფოთებულია იმ დაბრკოლებების გამო, რომელთა გადალახვაც მუსლიმ ქალებს უწევთ საბერძნეთის საერთო სამართლის გამოუყენებლობის შედეგად მუსლიმთა უმცირესობის მიმართ ისეთ საკითხებზე, როგორიცაა ქორწინება და მემკვიდრეობა (მე-3 და 23-ე მუხლები).

კომიტეტი მოუწოდებს ნევრ სახელმწიფოს, აამაღლოს მუსლიმი ქალების ცნობიერება მათ უფლებებთან და სამართლებრივი დაცვის საშუალებებთან მიმართებით და უზრუნველყოს მათ მიერ საბერძნეთის სამოქალაქო კანონმდებლობით სარგებლობა.“

73. 2014 წლის 23 იანვრით დათარიღებულ შემდგომ დოკუმენტში ადამიანის უფლებათა კომიტეტმა საბერძნეთის მთავრობის პასუხი ამგვარად ჩამოაყალიბა:

„შარიათის კანონის გამოყენება საოჯახო და სამემკვიდრეო სამართლის საკითხებზე თრაკიაში მცხოვრებ მუსლიმთა უმცირესობის წევრების მიმართ (კომიტეტის დასკვნის მე-8 პარაგრაფი)

59. კანონმდებლობა უშვებს შარიათის გამოყენების შესაძლებლობას საოჯახო და სამემკვიდრეო სამართლის საკითხებზე თრაკიაში მცხოვრებ მუსლიმთა უმცირესობის წევრების მიმართ. თვით მუსლიმთა უმცირესობას ეკუთვნის არჩევანი, რა იქნება გამოყენებული ზემოაღნიშნულ საკითხებზე, შარიათის კანონი, თუ საბერძნეთის სამოქალაქო კოდექსი. როგორც გამოვლინდა, ბოლო წლების განმავლობაში ქალებთან დაკავშირებულ საქმეებზე ეს არჩევანი ფაქტია.

60. თრაკიაში მუსლიმთა უმცირესობის წევრებს გააჩნიათ აბსოლუტური თავისუფლება იმასთან დაკავშირებით, მიმართავენ სამოქალაქო სასამართლოს, თუ – ადგილობრივ მუფთებს. იმ შემთხვევაში, თუ ისინი პირველს მიმართავენ, გამოიყენება საერთო სამართალწარმოების ნორმები. თუ ისინი მეორეს მიმართავენ, შარიათის კანონები გამოიყენება იმ მოცულობით, რაც კოლიზიაში არ მოდის ბერძნული საზოგადოების ფუნდამენტურ ღირებულებებთან და საბერძნეთის სამართლებრივ და კონსტიტუციურ წესრიგთან. კანონმდებლობით უზრუნველყოფილია, რომ სასამართლოები არ ცნობენ მუფთების იმ გადაწყვეტილებებს, რომლებიც ეწინააღმდეგება საბერძნეთის კონსტიტუციას. ამ მიმართებით, სამოქალაქო კოდექსიდან გადახვევებს უმნიშვნელო ხასიათი აქვს. ისეთებს, როგორიცაა: პოლიგამია, სრულწლოვანებამდე ქორწინება სასამართლოს თანხმობის გარეშე, წარმომადგენლობითი ქორწინება, ქმრის გადაწყვეტილებით განქორწინება და სხვა, ზემოაღნიშნული პრინციპიდან გამომდინარე, არ არის დაშვებული.

61. საბერძნეთი მკაცრად არის მოწოდებული იმისთვის, რომ გააძლიეროს ქვეყნის სასამართლოების მიერ ამ საკითხებზე მუფთის მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების გადახედვა და კონტროლი, იმის უზრუნველსაყოფად, რომ მათი სამართლებრივი შედეგი და/ან გამოყენება წინააღმდეგობაში არ აღმოჩნდება კონსტიტუციასა და შესაბამის, უნივერსალურ ან რეგიონალურ, ადამიანის უფლებებთან, კერძოდ, ქალებსა და ბავშვებთან დაკავშირებულ ხელშეკრულებებთან.

62. აღწერილი პრიორიტეტებისა და თვალსაჩინო ტენდენციების გათვალისწინებით, მუსლიმთა უმცირესობის მიმართ რელიგიურ, სოციალურ და სამართლებრივ საკითხებზე, საბერ-

ძნეტი კვლავ განიხილავს და შეიმუშავებს შესაძლო ცვლილებებს შარიათის კანონის გამოყენებასთან დაკავშირებით თრაკიაში, თავისი საკანონმდებლო ვალდებულებებისა და თვითონ მუსლიმთა უმცირესობაში შესაძლო ცვლილებების გათვალისწინებით.

63. დაბოლოს, მნიშვნელოვანია იმის ხაზგასმა, რომ საბერძნეთში არ არსებობს 'პარალელური სამართლებრივი მოწესრიგებები' ან 'ცალკე მდგომი საზოგადოებები', რომლებიც საბერძნეთის მოქალაქეთა რელიგიურ აფილირებაზეა დამოკიდებული. უმცირესობის ნევრი მუსლიმი ქალები სრულად არიან ჩართულნი გენდერული თანასწორობის პოლიტიკაში და მონაწილეობენ ხელისუფლების შესაბამისი ორგანოების მიერ შემუშავებულ შესაბამის პროგრამებში."

2. ევროსაბჭო

(ა) ევროსაბჭოს ადამიანის უფლებათა კომისარი

74. 2008 წლის 8-დან 10 დეკემბრამდე კომისარი თომას ჰამერბერგი და მისი დელეგაცია სტუმრობდა საბერძნეთს, სხვებთან ერთად, ევროს მხარეს. ვიზიტის ფარგლებში კომისარმა ხელისუფლების წარმომადგენლებთან და არასამთავრობო ორგანიზაციებთან ერთად განიხილა ადამიანის უფლებებთან, მათ შორის, უმცირესობების უფლებებთან დაკავშირებული საკითხები. კომისარი ასევე შეხვდა უმცირესობების წარმომადგენლებს.

75. კომისარმა თავის ანგარიშში ხაზი გაუსვა შემდეგ საკითხებს:

„...“

III. მუფთები და შარიათის კანონების გამოყენება საბერძნეთში: კომისარი ყურადღებას მიაცქევს ძალიან მძიმე შემთხვევებს, რაც გამოხატეს შესაბამისმა ეროვნულმა და საერთაშორისო ორგანიზაციებმა საოჯახო და სამემკვიდრეო საკითხებთან მიმართებით შარიათის კანონების გამოყენებასთან დაკავშირებით საბერძნეთის მუსლიმი მოქალაქეების მიმართ თრაკიაში. ამ პრაქტიკის შეუსაბამობის გათვალისწინებით ადამიანის უფლებათა ევროპულ და საერთაშორისო სტანდარტებთან, კომისარი რეკომენდაციას იძლევა ხელისუფლებამ გადახედოს აღნიშნულ საკითხებს, ამავე დროს უზრუნველყოს ღია და განგრძობადი დიალოგის გამართვა მუსლიმთა უმცირესობის წარმომადგენლებთან მათი ყოველდღიური ცხოვრებისა და ადამიანის უფლებებთან დაკავშირებულ საკითხებზე, ევროპის საბჭოს სტანდარტების შესაბამისად.

...

33. კომისარმა აღნიშნა, რომ 2007 წელს გაერთიანებული ერების ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტმა (CEDAW) გამოხატა შეშფოთება 'საოჯახო და მემკვიდრეობის საკითხებზე საბერძნეთის საერთო კანონმდებლობის გამოუყენებლობის გამო მუსლიმთა უმცირესობების მიმართ', რაც მიუთითებდა 'მუსლიმი ქალების დისკრიმინაციაზე საბერძნეთის კონსტიტუციისა და მე-16 მუხლის [ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ კონვენციის] საწინააღმდეგოდ ...

34. კომისარისთვის ცნობილია, რომ გადანაცვლებები, გავრცელებული შარიათის კანონის გამოყენება საოჯახო სამემკვიდრეო სამართლის საკითხებზე, პრინციპში, თრაკიაში მცხოვრებ მუსლიმთა უმცირესობებზეა დამოკიდებული, რომელთაც შეუძლიათ გააკეთონ არჩევანი საბერძნეთის სამოქალაქო კანონმდებლობასა და შარიათის კანონს შორის. ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ გამონაკლისები ვლინდება სამემკვიდრეო სამართალთან დაკავშირებით, რასთან მიმართებითაც ცალსახად გამოიყენება შარიათის კანონი. კომისარისთვის ასევე ცნობილია, რომ შარიათის კანონი უნდა იყოს გამოყენებული, როგორც პრინციპული საკითხი, იმ

მოცულობით, რამდენადაც მისი ნორმები არ იქნება წინააღმდეგობაში საბერძნეთის საკანონმდებლო და კონსტიტუციურ წესრიგთან. ფაქტიურად N 1920/1991 კანონი (მუფთების შესახებ) ითვალისწინებს, რომ ქვეყნის სასამართლოები, დავის შემთხვევაში, არ აღასრულებენ მუფთის იმ გადაწყვეტილებებს, რომლებიც ეწინააღმდეგება საბერძნეთის კონსტიტუციას. ბოლო დროის სამართლებრივი ექსპერტის ანგარიშში ძალიან სერიოზული ეჭვები და ღრმა შეშფოთება გამოითქვა ქვეყნის სასამართლოების მიერ განხორციელებულ მუფთის სასამართლო გადაწყვეტილებების გადახედვისა და კონტროლის ეფექტურობასთან დაკავშირებით.

35. კომისარი ასევე შეეხო დასახელებულ ეროვნულ და ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო ინსტიტუტებს, რომელთა ანგარიშებში ნათლად იყო მითითებული, რომ შარიათის კანონის გამოყენებასთან დაკავშირებული პრაქტიკა, როგორც ზემოთ იყო ხაზგასმული, ემყარებოდა ჯერ კიდევ მე-20 საუკუნის დასაწყისში მიღებულ ხელშეკრულებებს, რომლებიც გაფორმებული იყო საბერძნეთსა და ოტომანთა იმპერიას და შემდეგში, თურქეთს შორის, სერიოზულ ეჭვებს აჩენს იმ ვალდებულებებთან მიმართებით, რაც საბერძნეთმა აიღო, 1948 წლის შემდგომ, ფუძემდებლური საერთაშორისო და ევროპული ადამიანის უფლების შესახებ ხელშეკრულებების რატიფიცირებით, განსაკუთრებით, იმათი, რომელიც შეეხება ბავშვისა და ქალის უფლებებს, რომლებიც ნებისმიერ შემთხვევაში ეფექტურად უნდა გამოიყენებოდეს და პრევალირებდეს.

36. ალექსანდროპოლისში კომისარსა და მუსლიმთა უმცირესობის ზემოაღნიშნულ წევრებთან შემდგარი დისკუსიის დროს არაერთხელ მკვეთრად გამოითქვა 'ევროპული სტანდარტების' პრევალირების და გამოყენების სურვილი მუსლიმთა უმცირესობის წევრებთან მიმართებით. ამ დისკუსიების ფარგლებში კომისარს შეექმნა შთაბეჭდილება, რომ მუსლიმთა უმცირესობის მრავალ წარმომადგენელს არ სურს, თუნდაც საკუთარი არჩევანის ფარგლებში, დაექვემდებაროს შარიათის კანონს და ძალიან მიესალმება მის გაუქმებას საბერძნეთში. ამავე დროს, ამგვარი არჩევანი გზას გაუხსნის მუფთის პირდაპირ არჩევას მუსლიმთა უმცირესობის წევრების მიერ, რაც ასევე, ჩანს რომ ამ უმცირესობის უმრავლესობის სურვილს წარმოადგენს.

VI. დასკვნები და რეკომენდაციები

...

41. კომისარს სურს ამ კონტექსტში ხაზი გაუსვას იმას, რომ ნებისმიერ ვალდებულება, რაც შეიძლება გამომდინარეობდეს ლოზანას 1923 წლის ხელშეკრულებიდან ან მე-20 საუკუნის დასაწყისში მიღებული სხვა ნებისმიერი ხელშეკრულებიდან, განხილულ და განმარტებულ უნდა იქნეს ადამიანის უფლებათა ევროპული და საერთაშორისო ინსტრუმენტების რატიფიცირების შედეგად აღებულ ვალდებულებებთან სრულ და ეფექტურ შესაბამისობაში.

(ბ) საპარლამენტო ასამბლეის სამართლებრივი და ადამიანის უფლებათა საკითხების კომიტეტი

76. 2009 წლის 21 აპრილის ანგარიშში სათაურით „თურქეთში მცხოვრები არამუსლიმთა უმცირესობების და თრაკიის (აღმოსავლეთ საბერძნეთი) მუსლიმთა უმცირესობის რელიგიის თავისუფლება და სხვა ადამიანის უფლებები“, საპარლამენტო ასამბლეის იურიდიულ და ადამიანის უფლებათა საკითხების კომიტეტმა აღნიშნა შემდეგი:

„55. შარიათის კანონის გამოყენებამ შეიძლება ისევ გამოიწვიოს პრობლემები და მომხსენებელი განსაკუთრებულად შეშფოთებულია კომიტეტის ერთ-ერთი ექსპერტის იმ ინფორმაციის გამო, რომ საბერძნეთის სასამართლოების მიერ ხდება მუფთის გადაწყვეტილებების

99%-ის აღიარება, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ ისინი არღვევენ ქალებისა და ბავშვების უფლებებს, როგორც ისინი გათვალისწინებულია კონსტიტუციასა და ECHR-ის პრაქტიკაში.“

77. 2016 წლის 27 იანვარს შუამდგომლობა რეზოლუციის მისაღებად სათაურით „შარიათის კანონის შესაბამისობა ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციასთან: კონვენციის ნეგრი სახელმწიფოები შეიძლება იყვნენ 'კაიროს დეკლარაციის' ხელმომწერები[“], წარედგინა იურიდიულ და ადამიანის უფლებათა საკითხების კომიტეტს. 2016 წლის 26 აპრილს გამართულ შეხვედრაზე კომიტეტმა დანიშნა მომხსენებელი. მომხსენებელმა თავის შესავალ მემორანდუმში აღნიშნა შემდეგი:

„ ...

4. შარიათის კანონის გამოყენება ევროსაბჭოს ნეგრი ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე ან მის ნაწილში

4.1. დასავლეთ თრაქია საბერძნეთში

41. ლოზანას 1923 წლის 24 ივლისის ხელშეკრულებით საბერძნეთმა აღიარა საბერძნეთის ტერიტორიაზე მხოლოდ ერთი, კერძოდ, 'მუსლიმთა' უმცირესობის არსებობა დასავლეთ თრაქიაში, საბერძნეთის ჩრდილო-აღმოსავლეთში. 'დასავლეთ თრაქიის მუსლიმი მცხოვრებლები' და 'კონსტანტინოპოლის ბერძენი მცხოვრებლები' ნათლად გამოეთიშნენ მოსახლეობის იძულებით გაცვლის პროცესს, რასაც ადგილი ჰქონდა საბერძნეთსა და თურქეთს შორის, ლოზანაში 1923 წლის 30 იანვარს გაფორმებული კონვენციის საფუძველზე, ბერძენი და თურქი მოსახლეობის გაცვლის შესახებ. საბერძნეთის კანონმდებლობა ნებას რთავს საბერძნეთის მუსლიმ მოქალაქეებს, რომლებიც დასავლეთ თრაქიაში ცხოვრობენ, გამოიყენონ შარიათის კანონი, როგორც კერძო სამართალში პარალელურად მოქმედი სამართლებრივი სისტემა. სამართალი მუფთს ანიჭებს მუსლიმებს შორის სამემკვიდრეო საკითხებზე დავის არსებობისას მართლმსაჯულების განხორციელების უფლებამოსილებას მუფთს ანიჭებს (N 2345/1920 კანონი).

42. 1990 წლიდან თრაქიაში ხუთი მუფთი იყო: სამი მათგანი საბერძნეთის სახელმწიფოს მიერ იყო დანიშნული, ორი უმცირესობის მიერ იყო არჩეული, მაგრამ არ ყოფილან აღიარებული საბერძნეთის ხელისუფლების მიერ, რის გამოც, გამონეულ დავასთან დაკავშირებით, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა კონვენციის მე-9 მუხლის დარღვევა.

43. თეორიულად, ყოველ მუსლიმ მოქალაქეს საბერძნეთში აქვს თავისუფალი არჩევანი მუფთსა და საბერძნეთის სასამართლოს შორის. თუმცა, ეს უფლება ძალიან ვიწროდ განიმარტა საბერძნეთის უმაღლესი სასამართლოს მიერ და პარალელური სამართლებრივი სისტემების არსებობა მძლავრად იქნა გაკრიტიკებული. თავის 2007 წლის 16 მაისის N 1097/2007 გადაწყვეტილებაში საბერძნეთის უმაღლესმა სასამართლომ აღიარა, რომ ბერძენი მუსლიმების ანდერძის გარეშე დარჩენილი სამკვიდრო ქონების საკითხი მკაცრად უნდა მოწესრიგებულიყო 'ისლამური წმინდა სამართლით' და არა საბერძნეთის სამოქალაქო კოდექსით. 'ისლამური წმინდა სამართლით' შეუძლებელია, სხვებთან ერთად, სამემკვიდროს მიღება ანდერძის საფუძველზე. ...

44. მეტიც, დასავლეთ თრაქიაში შარიათის კანონის გამოყენება ზიანს აყენებს ქალებს. უნდა აღინიშნოს, რომ მუფთი არაერთხელ დართო ნება მუსლიმურ წარმომადგენლობით ქორწინებას, დასაქორწინებელთა მიერ თანხმობის გამოხატვის გარეშე, რომლებიც ზოგჯერ არასრულწლოვანი გოგონები არიან. რაც შეეხება მემკვიდრეობის საკითხებს, ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში საჩივარი იქნა წარდგენილი საბერძნეთის წინააღმდეგ ქა-

ლის მიერ, რომელიც არის მუსლიმთა უმცირესობის წევრი. მომჩივანი სადავოდ ხდის საბერძნეთის უმაღლესი სასამართლოს საკითხის იმგვარ გადაწყვეტას, რომლის მიხედვითაც გარდაცვლილი მუსლიმის ანდერძი მისი ცოლის სასარგებლოდ ცნობილ იქნა ძალადაკარგულად იმ საფუძვლით, რომ ის ეწინააღმდეგებოდა შარიათის კანონს.

45. დაბოლოს, ევროპის საბჭოს ადამიანის უფლებათა კომისარმა აშკარად განაცხადა, რომ იგი 'კეთილგანწყობილია იმ მოსაზრების მიმართ, რომ მუფთს ჩამოერთვას მართლმსაჯულების განხორციელების უფლებამოსილება, მისი პრაქტიკის ადამიანის უფლებების საერთაშორისო და ევროპულ სტანდარტებთან შესაბამისობის პრობლემების გათვალისწინებით.'"

IV. ევროკავშირის სამართალი

78. ევროკავშირის ადამიანის უფლებათა ქარტიის (2000/C 364/01) შესაბამისი ნორმები ამგვარია:

მუხლი 21

დისკრიმინაციის აკრძალვა

„1. აკრძალულია ნებისმიერი სახის დისკრიმინაცია, ისეთი საფუძვლით, როგორიცაა სქესი, რასა, ფერი, ეთნიკური ან სოციალური წარმომავლობა, გენეტიკური მახასიათებლები, ენა, რელიგია ან რწმენა, პოლიტიკური ან სხვა შეხედულებები, ეროვნული უმცირესობის წევრობა, ქონება, დაბადება, შესაძლებლობების შეზღუდვა, ასაკი ან სქესობრივი ორიენტაცია.

2. ევროპის თანამეგობრობის დამფუძნებელი ხელშეკრულებისა და ევროკავშირის ხელშეკრულების ფარგლებში და ამ ხელშეკრულებების სპეციალური ნორმების დათქმების გაუთვალისწინებლად, ნებისმიერი სახის დისკრიმინაცია მოქალაქეობის საფუძვლით აკრძალულია.“

79. მეტიც, საბჭოს 2000 წლის 27 ნოემბრის 2000/78/EC დირექტივა, რომელიც აყალიბებს დასაქმებისა და საქმიანობის სფეროში თანასწორი მოპყრობის ზოგად ჩარჩოს, ითვალისწინებს შემდეგს:

მუხლი 1

მიზანი

„ამ დირექტივის მიზანია რელიგიის ან რწმენის, შესაძლებლობის შეზღუდვის, ასაკის ან სქესობრივი ორიენტაციის საფუძველზე დასაქმებისა და საქმიანობის სფეროში დისკრიმინაციასთან ბრძოლის ზოგადი ჩარჩოს ჩამოყალიბება, ნეერ სახელმწიფოებში თანასწორი მოპყრობის პრინციპის ეფექტიანი განხორციელებისთვის.“

მუხლი 2

დისკრიმინაციის ცნება

„ამ დირექტივის მიზნისთვის „თანასწორი მოპყრობის მიზანი“ ნიშნავს იმას, რომ არ იარსებებს რაიმე პირდაპირი ან არაპირდაპირი დისკრიმინაცია 1-ელ მუხლში მითითებული ნებისმიერი საფუძვლით.

2. 1-ლი პუნქტის მიზნისთვის:

(a) პირდაპირ დისკრიმინაციას მაშინ ექნება ადგილი, როდესაც ერთ პირს აყენებენ, ჩააყენეს, ან ჩააყენებენ ნაკლებად ხელსაყრელ ვითარებაში, ვიდრე მეორე იმყოფება 1-ელ მუხლში მითითებული რომელიმე საფუძვლით;

... “

80. 2008 წლის 17 ივლისს საქმეზე *N C-303/06, S. Coleman v Attridge Law and Steve Law* (ECLI:EU:C:2008:415), ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს დიდმა პალატამ, რომელსაც მიმართეს შეკითხვით, 2000 წლის 27 ნოემბრის 2000/78 დირექტივა დასაქმებისა და საქმიანობის სფეროში თანასწორი მოპყრობის ზოგადი ჩარჩოს ჩამოყალიბების შესახებ რამდენად შეიძლება განიმარტოს იმგვარად, რომ ის კრძალავს პირდაპირ დისკრიმინაციას, შესაძლებლობის შეზღუდვის გამო, მხოლოდ იმ დასაქმებულის მიმართ, რომელსაც აქვს დასაცავი მახასიათებლები, თუ თანასწორი მოპყრობის პრინციპი და პირდაპირი დისკრიმინაციის აკრძალვა თანაბრად გამოიყენება, თუ არა ასევე იმ დასაქმებულის მიმართ, რომელსაც ნაკლებად ხელსაყრელ ვითარებაში აყენებენ თავისი შვილის შესაძლებლობების შეზღუდვის გამო, რომელზეც, ბავშვის მდგომარეობის გამო, იგი იჩენს უპირატეს ზრუნვას. ამასთან დაკავშირებით CJEU-მ დაასკვნა შემდეგი:

„56. ... 2000/78, დირექტივა და, კერძოდ, მისი 1-ლი და მე-2(1) მუხლები, იმგვარად უნდა განიმარტოს, რომ ამ ნორმებით გათვალისწინებული პირდაპირი დისკრიმინაცია არ არის შემოფარგლული მხოლოდ იმ პირებით, რომლებიც თვითონ არიან შეზღუდული შესაძლებლობის. როდესაც დამსაქმებელი დასაქმებულს, რომელიც თვითონ არ არის შეზღუდული შესაძლებლობის, აყენებს, ჩააყენებდა ან ჩააყენებს ნაკლებად ხელსაყრელ ვითარებაში, ვიდრე სხვა დასაქმებულს მსგავს ვითარებაში და დადგენილია, რომ იმ დასაქმებულის მიმართ ნაკლებად ხელსაყრელი მოპყრობა უკავშირდება მისი შვილის შესაძლებლობის შეზღუდვას, რომელზეც უპირატესად ეს დასაქმებული ზრუნავს, ამგვარი მოპყრობა ეწინააღმდეგება პირდაპირი დისკრიმინაციის აკრძალვას, როგორც ის ჩამოყალიბებულია მე-2(2)(a) მუხლში.“

81. 2015 წლის 16 ივლისს საქმეზე *N C-83/14, CHEZ Razpredelenie Bulgaria AD*, ECLI:EU:C:2015:480, CJEU-ს დიდმა პალატამ, რომელსაც მიმართეს შეკითხვით ეთნიკური წარმომავლობის მოტივით ასოციაციური დისკრიმინაციის შესახებ, 2000 წლის 29 ივნისის 2000/43/EC დირექტივის განმარტებასთან დაკავშირებით, რომელიც აწესებს თანასწორი მოპყრობის პრინციპს პირებს შორის მათი რასობრივი ან ეთნიკური წარმომავლობის მიუხედავად და ევროკავშირის ადამიანის უფლებათა ქარტიასთან მიმართებაში, კერძოდ, თანასწორი მოპყრობის პრინციპი გამოყენებულ უნდა იქნეს მხოლოდ იმ პირების სასარგებლოდ, რომლებიც თვითონ არიან რაიმე რასის ან ეთნოსის წარმომავლობის, თუ იმ პირების მიმართაც, რომლებიც არ არიან საცილო რასის ან ეთნოსის წარმომადგენლები და მაინც განიცდიან ნაკლებად ხელსაყრელ მოპყრობას ხსენებული მოტივებით. გადაწყვეტილების შესაბამის ნაწილში ვკითხულობთ:

„56. ... სასამართლოს პრეცედენტული პრაქტიკა, რომელიც უკვე იყო მიმოხილული ამ გადაწყვეტილების 42-ე პარაგრაფში, რომლის საფუძველზეც, 2000/43 დირექტივის მიზანი, მისი მოქმედების სფეროს და იმ უფლებების ხასიათის გათვალისწინებით, რომელსაც ის იცავს, არ შეიძლება განიმარტოს ვიწროდ, რაც მოცემულ შემთხვევაში გულისხმობს იმას, რომ გამართლდეს იმგვარი განმარტება, რომ თანასწორი მოპყრობის პრინციპი, რასაც დირექტივა შეეხება, უკავშირდება არ პირთა გარკვეულ კატეგორიას, არამედ, 1-ელ მუხლში მითითებულ მოტივებზე მითითებით, ასევე, გამიზნულია იმ პირთა მიმართაც, რომლებიც თვითონ არ წარმოადგენენ საცილო რასას ან ეთნოსს, მაგრამ, ამის მიუხედავად, განიცდიან ნაკლებად ხელსაყრელ მოპყრობას რომელიმე ხსენებული მოტივით (იხ.. ანალოგიურად, გადაწყვეტილება *Coleman*-ის საქმეზე, C -303/06, EU:C:2008:415, პარაგრაფები 38-ე და 50-ე) .“

V. შედარებითი სამართალი

82. სასამართლოსთვის ხელმისაწვდომი დოკუმენტებიდან, რომლებიც შეეხება ევროსაბჭოს წევრი ქვეყნების კანონმდებლობას, სადაც შეიძლება გამოყენებულ იქნეს შარიათის კანონები, როგორც უცხოური სამართლის წყარო, კანონთა კონკურენციის შემთხვევაში, საერთაშორისო კერძო სამართლის კონტექსტში. ამგვარ საქმეებში, მართალია, ისლამური სამართალი, როგორც ასეთი, არ გამოიყენება, არამედ გამოიყენება, როგორც სუვერენული (არაევროპული) ქვეყნის კანონი და, რაც წარმოადგენს განხილვის საგანს საჯარო წესრიგის მოთხოვნებთან მიმართებით. საერთაშორისო კერძო სამართლის ფარგლებს გარეთ მხოლოდ ერთი ქვეყანა (საფრანგეთი) იყენებს შარიათის კანონის რამდენიმე ნორმას მის, საზღვარგარეთ მდებარე, ერთ-ერთი ტერიტორიის მოქალაქეების (Mayotte) მიმართ. თუმცა, იმ ნორმების გამოყენება შეზღუდული იყო და დასრულდა 2011 წელს.

83. სხვა სახელმწიფოში (გაერთიანებულ სამეფოში) 2016 წლის მაისში მთავრობამ მოამზადა დამოუკიდებელი მიმოხილვა შარიათის კანონის გამოყენებისა (ინგლისსა და უელსში) იმ მიზნით, რომ შეფასებულიყო „შარიათის კანონი ხომ არ იყო გამოყენებული არასწორად ან იმ ფორმით, რაც შეუთავსებელია ინგლისსა და უელსში მოქმედ შიდა კანონმდებლობასთან და, კერძოდ, ხომ არ იყო დისკრიმინაციული პრაქტიკა იმ ქალებთან მიმართებით, რომლებიც შარიათის საბჭოებს მიმართავენ“. თავის 2018 წლის ანგარიშში იმ დამოუკიდებელმა მიმომხილველმა განმარტა, რომ „შარიათის საბჭოებს არ აქვთ სამართლებრივი სტატუსი და სამართლებრივად მბოჭავი უფლებამოსილება სამოქალაქო სამართალში. მიუხედავად იმისა, რომ შარიათი მრავალი მუსლიმისთვის სახელმძღვანელო წარმოადგენს, შარიათის საბჭოებს არ გააჩნიათ კანონიერი იურისდიქცია ინგლისსა და უელსში. ამიტომ, თუ რაიმე გადაწყვეტილება ან რეკომენდაცია არის მიღებული შარიათის საბჭოს მიერ, რომლებიც შეუსაბამოა ქვეყნის კანონმდებლობასთან (მათ შორის თანასწორობის პოლიტიკასთან, კერძოდ, თანასწორობის კანონი 2010), უპირატესობა ენიჭება ქვეყნის კანონმდებლობას. მართალია მათ არ აქვთ მბოჭავი სამართლებრივი ძალა, ისინი, ფაქტობრივად მაინც მოქმედებენ, როგორც გადაწყვეტილების მიღების საფუძველი ისლამური განქორწინების საქმეების გადაწყვეტისას.“

I. კონვენციის მე-14 მუხლის სავარაუდო დარღვევა 1-ლი ოქმის 1-ელ მუხლთან ერთობლიობაში

84. მომჩივანი ჩიოდა კონვენციის მე-6 მუხლის დარღვევის გამო დამოუკიდებლად და ასევე მე-14 მუხლთან და 1-ლი ოქმის 1-ელ პუნქტთან ერთობლიობაში. 1-ლი ოქმის 1-ელ პუნქტის საფუძველზე, მან განმარტა, რომ მისი მეუღლის ანდერძის მიმართ საბერძნეთის სამოქალაქო კოდექსის ნაცვლად, შარიათის კანონის გამოყენებით, საკასაციო სასამართლომ მას ჩამოართვა მისი სამკვიდროს სამი მეოთხედი. კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის საფუძველზე, იგი ჩიოდა, რომ საკასაციო სასამართლომ მის საქმეზე უარი თქვა გამოეყენებინა საბერძნეთის ყველა მოქალაქისთვის ჩვეულებრივად მოქმედი სამართალი და მისი დავა გადაწყვიტა შარიათის კანონის საფუძველზე, მიუხედავად იმისა, რომ მისი ქმრის ანდერძი საბერძნეთის სამოქალაქო კოდექსის ნორმების შესაბამისად იყო შედგენილი. ეყრდნობოდა რა, მე-6 მუხლის 1-ელ პუნქტს, მე-14 მუხლთან ერთად, იგი ასევე ჩიოდა, რომ განიცადა განსხვავებული მოპყრობა რელიგიური მოტივით.

85. წარმოადგენს რა, საქმის გარემოებების სამართლებრივი თვალსაზრისით შეფასების სპეციალისტს, სასამართლო არ არის შეუძლებელი მომჩივნის ან მთავრობის მიერ წარმოდგენილი შეფასებებით. პრინციპის *jura novit curia* გათვალისწინებით, მაგალითად, მას თვითონ შეუძლია საჩივრის საფუძველად მიიჩნიოს ესა თუ ის მუხლი ან პარაგრაფი, რომელთაც მომჩივანი არ დაყრდ-

ნობია. საჩივარი მასში გამოკვეთილი ფაქტებით გამოირჩევა და არა მხოლოდ სამართლებრივი საფუძვლებითა და არგუმენტებით, რომელთაც ის ეფუძნება. (იხ. *შერიფე იითი თურქეთის წინააღმდეგ (Şerife Yiğit v. Turkey)* [დიდი პალატა], N 3976/05, § 52, 2 ნოემბერი 2010, და *რადომილია და სხვები ხორვატიის წინააღმდეგ (Radomilja and Others v. Croatia)* [დიდი პალატა], NN 37685/10 და 22768/10, §§ 123-26, 20 მარტი 2018 და მასში არსებული მითითებები).

86. სასამართლო მიიჩნევს, რომ რადგან ეს საქმე ფოკუსირებულია საკასაციო სასამართლოს მიერ სამემკვიდრეო სამართლის იმ ნორმების გამოყენებაზე უარის თქმაზე, რომელთაც სამოქალაქო კოდექსი ითვალისწინებს, მამკვიდრებლის, რომელიც მომჩივნის მეუღლე იყო, მუსლიმური რწმენის გამო, მთავარ განსახილველ საკითხს წარმოადგენს, ჰქონდა, თუ არა ადგილი განსხვავებულ მოპყრობას, რასაც შეიძლებოდა გამოენდია სამოქალაქო კოდექსის სამემკვიდრეო სამართლის ნორმების გამოყენებას იმათთან მიმართებით, ვინც არამუსლიმი მოანდერძის მიერ შედგენილი ანდერძიდან მოელოდა სარგებლის მიღებას. შესაბამისად, საჩივარს განიხილავს მხოლოდ კონვენციის მე-14 მუხლის ფარგლებში, 1-ლი ოქმისა 1-ელ მუხლთან ერთობლიობაში.

ეს მუხლები ამგვარია:

კონვენციის მე-14 მუხლი

„ამ კონვენციით გათვალისწინებული უფლებებითა და თავისუფლებებით სარგებლობა უზრუნველყოფილია ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე, განურჩევლად რელიგიის ... თუ სხვა ნიშნისა.“

1-ლი ოქმის 1-ლი მუხლი

„ყოველ ფიზიკურ ან იურიდიულ პირს აქვს თავისი საკუთრების შეუფერხებელი სარგებლობის უფლება. მხოლოდ საზოგადოებრივი საჭიროებისათვის შეიძლება ჩამოერთვას ვინმეს თავისი საკუთრება კანონითა და საერთაშორისო სამართლის ზოგადი პრინციპებით გათვალისწინებულ პირობებში.“

ამასთან, წინარე დებულებები არანაირად არ აკნინებს სახელმწიფოს უფლებას, გამოიყენოს ისეთი კანონები, რომელთაც ის აუცილებლად მიიჩნევს საერთო ინტერესების შესაბამისად საკუთრებით სარგებლობის კონტროლისათვის, ან გადასახდებისა თუ მოსაკრებლების ან ჯარიმების გადახდის უზრუნველსაყოფად.“

ა. მისაღებობა

1. შიდა საშუალებების ამოუწურველობა

87. მთავრობის შესაგებელი პირველ რიგში, აგებული იყო იმაზე, რომ მომჩივანს არ ჰქონდა ამოწურული სამართლებრივი დაცვის შიდა საშუალებები. ხაზს უსვამდნენ, რომ სამართლებრივ საკითხებზე წარდგენილი მის საჩივარში თრაკიის სასამართლოს 2015 წლის 15 დეკემბრის N 183/2015 გადაწყვეტილებაზე, რომელიც საქმის ხელახლა განსახილველად დაბრუნების შემდეგ იქნა მიღებული (იხ. 21-ე პარაგრაფი ზემოთ), მომჩივანმა ახალი მოსაზრებები წარადგინა, რომლებიც არ ყოფილა შეფასებული არც საკასაციო სასამართლოს მიერ N 1862/2013 გადაწყვეტილებაში და, არც საკითხთან დაკავშირებით არსებულ პრეცედენტულ სასამართლო პრაქტიკაში. მომჩივანმა საკასაციო სასამართლოს სთხოვა, გადაეწყვიტა, ხომ არ ჰქონდა ადგილი კონვენციის მე-6 მუხლის, მე-14 მუხლისა და 1-ლი ოქმის 1-ლი მუხლის დარღვევას. შესაბამისად, იგი უნდა დალოდებოდა საკასაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებას სამართლებრივ საკითხებზე წარდგენილ, მის საჩივარზე, რომელიც საბოლოოდ, 2017 წლის 6 აპრილს იყო მიღებული და მისთვის არა-ხელსაყრელს წარმოადგენდა.

88. მომჩივანმა აღნიშნა, რომ საკასაციო სასამართლოს 2013 წლის 7 ოქტომბრის გადაწყვეტილება (იხ. მე-18 პარაგრაფი ზემოთ) საბოლოო იყო, რადგანაც, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 562-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის (იხ. 34-ე პარაგრაფი ზემოთ) თანახმად, სასამართლოს აღარ შეეძლო კიდევ ერთხელ შეემონებინა საჩივრის იგივე საფუძვლები, რაც უკვე წარდგენილი იყო მისი წინაშე. მეტიც, მან დაადასტურა, რომ იგი იძულებული იყო შეედგინა ახალი საჩივარი სამართლებრივ საკითხებზე, იმისათვის, რომ მოემზადებინა საკუთარი დაცვითი პოზიცია თურქეთის სასამართლოების წინაშე: სამართალწარმოება თურქეთში დაკავშირებული იყო თრაქიის სააპელაციო სასამართლოს N183/2015 გადაწყვეტილების შეუქცევადობასთან (*τελεσιδικία*) და გარდაცვლილის დები ამტკიცებდნენ, რომ მომჩივანს ახალი საჩივარი უნდა წარედგინა საკასაციო სასამართლოში, რაც გაიზიარა სტამბულის პირველი ინსტანციის სასამართლომ, რომელმაც ამ საფუძველით შეაჩერა საქმის განხილვა (იხ. 31-ე პარაგრაფი ზემოთ).

89. სასამართლო იმეორებს, რომ კონვენციის 35-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის თანახმად, მან საჩივარი შეიძლება განიხილოს მხოლოდ სავარაუდო დარღვევასთან დაკავშირებით დაცვის ეროვნული საშუალებების, რომლებიც ასევე უნდა იყოს ხელმისაწვდომი და საკმარისი, ამოწურვის შემდეგ. სასამართლო ასევე იმეორებს, რომ მთავრობის საქმეა, იდავოს ამოუწურველობაზე, როდესაც სამართლებრივი დაცვის შესაძლებლობა იყო ეფექტური თეორიულადაც და პრაქტიკულადაც შესაბამის დროს, სხვაგვარად რომ ითქვას, ის იყო ხელმისაწვდომი და იძლეოდა შესაბამისი დაკმაყოფილების მიღების შესაძლებლობას მომჩივნის მოთხოვნებთან მიმართებით და აჩენდა წარმატების გონივრულ მოლოდინს (იხ., კერძოდ, *სელმუნი საფრანგეთის წინააღმდეგ (Selmouni v. France)* [დიდი პალატა], N 25803/94, § 76, ECHR 1999-V; *სეიდოვიჩი იტალიის წინააღმდეგ (Sejdovic v. Italy)* [დიდი პალატა], N 56581/00, § 46, ECHR 2006-II; *ვუჩკოვიჩი და სხვები სერბეთის წინააღმდეგ (Vučković and Others v. Serbia)* (წინასწარი პრეტენზია) [დიდი პალატა], N 17153/11 და 29 სხვა, § 74, 25 მარტი 2014, და *გერგინა რუმინეთის წინააღმდეგ (Gherghina v. Romania)* [დიდი პალატა] N 17153/11, § 85, 9 ივლისი 2015). მტკიცების ტვირთის მიზნისთვის, მომჩივანმა უნდა დაამტკიცოს, რომ მთავრობის მიერ შეთავაზებული დაცვის საშუალება ფაქტობრივად იქნა გამოყენებული ან გარკვეული მიზეზების გამო, საქმის ფაქტობრივი გარემოებების გათვალისწინებით, იყო არაადეკვატური და არასაკმარისი ან არსებობდა გარკვეული გარემოებები, რაც მას მოთხოვნის შესრულებისგან ათავისუფლებდა (იხ. *აკდივარი და სხვები თურქეთის წინააღმდეგ (Akdivar and Others v. Turkey)*, 16 სექტემბერი 1996, § 68, გადაწყვეტილებებისა და განჩინებების ანგარიში 1996-IV და *პრენსიპი მონაკოს წინააღმდეგ (Prencipe v. Monaco)*, N 43376/06, § 93, 16 ივლისი 2009).

90. სასამართლო აღნიშნავს, რომ ამ საქმეზე მომჩივანმა თავისი საჩივარი წარადგინა 2014 წლის 5 მარტს. საკასაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება, რომელიც მისი მეუღლის დების მიერ აღძრულ სარჩელზე და საქმის თრაქიის სააპელაციო სასამართლოსთვის ხელახლა განსახილველად დაბრუნების შესახებ მიღებულ იქნა 2013 წლის 7 ოქტომბერს. ეს უკანასკნელი სასამართლო 2015 წლის 15 დეკემბერს იგივე გადაწყვეტილებამდე მივიდა, როგორთანაც საკასაციო სასამართლო. მომჩივნის მიერ, 2016 წლის 8 თებერვალს, სამართლებრივ საკითხებზე წარდგენილი საჩივრის საფუძველზე, საკასაციო სასამართლომ მისი საჩივარი მიუღებლად გამოაცხადა 2017 წლის 6 აპრილს. სასამართლო მიიჩნევს, რომ ამოუწურველობის შესახებ შესაგებელს, ნებისმიერ შემთხვევაში, დაკარგული აქვს თავისი მნიშვნელობა, რადგან, ნებისმიერ შემთხვევაში, შიდა დონეზე არსებული დაკმაყოფილების საშუალებების უკანასკნელი საფეხური გამოყენებულად ითვლება მაშინ, როდესაც საჩივარი იქნა წარდგენილი და არა მაშინ, როდესაც მისი მისაღებობის საკითხი გადაწყდება (იხ. *კარუსიოტისი პორტუგალიის წინააღმდეგ (Karoussiotis v. Portugal)*, N 23205/08, § 57, 1 თებერვალი 2011).

91. შესაბამისად, მთავრობის შესაგებელი ამოუწურველობის შესახებ არ უნდა იქნეს გაზიარებული.

2. მსხვერპლის სტატუსის არარსებობა

92. მეორე რიგში, მთავრობა სთავაზობდა სასამართლოს, უარი ეთქვა საჩივარზე იმ საფუძველზე, რომ მომჩივანს არ გააჩნდა მსხვერპლის სტატუსი. ისინი ამტკიცებდნენ, რომ მის საქმეზე მიღებული სასამართლოს გადაწყვეტილებები არ შეიცავდნენ რაიმე მითითებას, რომ იგი იყო განსხვავებული მოპყრობის მსხვერპლი სქესობრივი ან რელიგიური ნიშნით. გადაწყვეტილებები, რომლებიც სამოქალაქო კოდექსის შესაბამისი ნორმების ნაცვლად, შარიათის კანონების გამოყენებას ეფუძნებოდა, რაიმე მიზეზით არ გამომდინარეობდა მისი პიროვნული სტატუსიდან ან მისი „განსხვავებული“ რელიგიიდან, არამედ უკავშირდებოდა ნაანდერძევი ქონების ბუნებას („სრულ საკუთრებაში არსებული ქონება“) და იმ ფაქტს, რომ მოანდერძე იყო მუსლიმი. უფრო მეტიც, მთავრობამ განმარტა, რომ მომჩივანი არ იყო უფლებამოსილი, მემკვიდრეობით მიეღო სადავო ქონება და არ უნდა ჰქონოდა ამის ლეგიტიმური მოლოდინი ანდერძის საფუძველზე: მან ვერ დაადასტურა, თავისი, როგორც ლეგიტიმური მემკვიდრის სტატუსი, რადგან ვერ წარადგინა სამკვიდრო მოწმობა.

93. მომჩივანი ამტკიცებდა, რომ მან და მისმა გარდაცვლილმა მეუღლემ შეასრულეს საჯარო ანდერძის შედგენასთან დაკავშირებით სამოქალაქო კოდექსის ყველა პირობა. მან დასძინა, რომ როგორც როდოპის პირველი ინსტანციის სასამართლოს, თავის 2010 წლის 1 ივნისის გადაწყვეტილებაში (იხ. მე-12 პარაგრაფი ზემოთ), ისე თრაქიის სააპელაციო სასამართლოს მიერ, თავისი 2011 წლის 28 ივნისის გადაწყვეტილებაში (იხ. მე-15 პარაგრაფი ზემოთ), დადგენილ იქნა, რომ სადავო ანდერძი ნამდვილი იყო და, რომ მომჩივანმა მემკვიდრეობით მიიღო თავის გარდაცვლილი ქმრის ქონება. მას არა მხოლოდ სამომავლოდ ჰქონდა მისი მემკვიდრეობის იმედი, არამედ, გააჩნდა რეალური და ლეგიტიმური მოლოდინი, რომ სრულად ისარგებლებდა ნაანდერძევი ქონებით.

94. მას შემდეგ, რაც საკასაციო სასამართლომ თავისი 2013 წლის 7 ოქტომბრის გადაწყვეტილება მიიღო (იხ. მე-18-19 პარაგრაფები ზემოთ), მომჩივანს აღარ შეეძლო ქმრის მიერ ნაანდერძევი ქონების სამი მეოთხედის მიღება, მიუხედავად იმისა, რომ კომოტინის პირველი ინსტანციის სასამართლომ აღიარა მისი ანდერძი და მან სანოტარო აქტის მეშვეობით მიიღო ქმრის მამული და მისთვის გადაცემული ქონება შესაბამისი სარეგისტრაციო საფასურის გადახდის შედეგად, დაარეგისტრირა კომოტინის მიწის რეესტრში (იხ. მე-10 პარაგრაფი ზემოთ).

95. სასამართლო მიიჩნევს, რომ საქმის სპეციფიური გარემოებების გათვალისწინებით მთავრობის შესაგებელი იმდენად არის დაკავშირებული მომჩივნის საჩივრის არსთან კონვენციის მე-14 მუხლთან მიმართებით, 1-ლი ოქმის 1-ელ პუნქტთან ერთობლიობაში, რომ ის არსებით საკითხებთან ერთად უნდა იქნეს განხილული.

3. დასკვნა

96. აღნიშნავს რა, რომ საჩივარი არ არის აშკარად დაუსაბუთებელი კონვენციის 35-ე მუხლის მე-3 (a) პუნქტის გათვალისწინებით და, რომ ის არ არის მიუღებელი სხვა რომელიმე საფუძველზე, სასამართლო მას მისაღებად აცხადებს.

ბ. არსებითი მხარე

1. მხარეთა განმარტებები

(ა) მომჩივანი

97. მომჩივანმა აღნიშნა, რომ მისი მეუღლის ანდერძის გაბათილებამ საკასაციო სასამართლოს მიერ, რადიკალურად შეცვალა მასსა და მისი გარდაცვლილი მეუღლის დებს შორის ქონების განა-

წილების საკითხი, რადგან მან დაკარგა ნაადერძი ქონების სამი მეოთხედი, მიუხედავად იმისა, რომ კომოტინის პირველი ინსტანციის სასამართლომ აღიარა ანდერძი და მან მიიღო გარდაცვლილი ქმრის მამული. შესაბამისად, მას გააჩნდა ლეგიტიმური მოლოდინი, რომ სამოქალაქო სასამართლოები საქმეს განიხილავდნენ სამოქალაქო კოდექსის საფუძველზე და იგი ისარგებლებდა თავის ქონებრივი უფლებებით მთლიან სამკვიდროსთან მიმართებით.

98. მან ასევე განმარტა, რომ არც პირველი ინსტანციის სასამართლოს და, არც სააპელაციო სასამართლოს დაუყენებია კითხვის ნიშნის ქვეშ მისი უფლებამოსილება მამულზე. იმ სასამართლოებმა იმსჯელეს მის მიერ წარდგენილი ანდერძისა და ნათესაობის მოწმობის საფუძველზე, ხოლო სამკვიდრო მოწმობის წარდგენა აუცილებლად არ მიუჩნევია, მიუხედავად იმისა, რომ, მთავრობის განმარტებით, მისი არსებობა წარმოადგენდა არსებით მოთხოვნას და საკასაციო სასამართლომ იმთავითვე აღნიშნა, რომ მან ის ვერ წარადგინა. მეტიც, ქმრის გარდაცვალებამდე რამდენიმე წლით ადრე, მისმა დებმა მიიღეს თავიანთი მშობლების სამკვიდრო, რაც განხორციელდა სამოქალაქო სამართლის ნორმების თანახმად.

99. მომჩივანმა დასძინა, რომ „სრულ საკუთრებაში გადაცემული ქონების“ ცნება, საკასაციო სასამართლომ გამოიყენა იმის ასახსნელად, რომ სადავო მამულზე უფლებას სამართლებრივი ძალა ენიჭებოდა მხოლოდ იმ შემთხვევებში, როდესაც მუფთის მიერ შარიათის კანონი იყო გამოყენებული და ის არ ყოფილა აღიარებული სამოქალაქო სამართლით.

100. მისი მტკიცებით, იმ სამართლებრივი პრაქტიკის არსებობის ფაქტი, რომლითაც მუსლიმთა უმცირესობის წევრების ფუნდამენტური უფლებების საწინააღმდეგოდ, მათ მიმართ გამოიყენებოდა შარიათის კანონები, რაც წლების მანძილზე გრძელდებოდა, არ ამართლებდა მისი ლეგიტიმური მოლოდინის შეზღუდვას, რომ მის მიმართ გამოყენებული იქნებოდა კანონიერებაზე დაფუძნებულ სახელმწიფოში მოქმედი წესები.

101. მომჩივანმა განმარტა, რომ საბერძნეთის სამართლებრივ სისტემაში არ არსებობდა კანონი, რომელიც საბერძნეთის მოქალაქეებს, რომლებიც მუსლიმური აღმსარებლობისანი იყვნენ, აუკრძალავდა სამოქალაქო სასამართლოებისთვის მიმართვის შესაძლებლობას და, რომ მხოლოდ უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებების სერიით იქნა აღიარებული მუფთების იურისდიქცია სავალდებულოდ. თუმცა, ის გადაწყვეტილებები ეფუძნებოდა არასამართლებრივ მსჯელობას, რომლის მიხედვითაც მუსლიმური უმცირესობა განიხილებოდა, როგორც ის მოსახლეობა, რომლის მიმართაც შარიათის კანონი სავალდებულო და ექსკლუზიურად გამოსაყენებელი იყო. მისი მოსაზრებით, საკუთარი სურვილის საწინააღმდეგოდ, ვინმესთვის რელიგიური უმცირესობის, რომელსაც იგი მიეკუთვნებოდა, დაცვის უფლების მინიჭება შეიცავდა დისკრიმინაციის ელემენტს რელიგიურ საფუძველზე და არ ატარებდა ლეგიტიმურ მიზანს.

102. თლიმენოსი საბერძნეთის წინააღმდეგ (*Thlimmenos v. Greece*) გადაწყვეტილებაზე (N 34349/97, ECHR 2000-IV), მითითებით, მომჩივანი განმარტავდა, რომ მუსლიმების დაცვის სისტემა, რაც სპეციალურ კანონში იყო ჩამოყალიბებული, მათთვის შეიძლებოდა გამოყენებული ყოფილიყო მხოლოდ მათი არჩევანის შედეგად. კანონი ერთი და იგივე ფორმით უნდა ყოფილიყო გამოყენებული ერთსა და იგივე ვითარებაში და სამოქალაქო კოდექსით, ყველას მიმართ, გამოიყენებოდა, ვრცელდებოდა საჯარო ანდერძის შედგენის უფლებამოსილება. მოცემულ საქმეში მონადერძე ისევე სარგებლობდა იმ უფლებით, როგორც მისი მემკვიდრე.

103. მომჩივანმა ასევე განმარტა, რომ რელიგია შეიძლებოდა გამოყენებული ყოფილიყო, როგორც კრიტერიუმი, თუ ვინმეს სპეციალური უფლება მიეკუთვნებოდა და გააქტიურდებოდა იმ პირების სურვილების შესაბამისად, ვინც ამ უფლებით ისარგებლებდა და არ იქნებოდა სახელმწიფოს დისკრეციის საგანი. მისი მოსაზრებით, სასამართლოს მიერ რელიგიური კრიტერიუმებით სპეციალური უფლების ავტომატური გამოყენების შედეგად, სათავე დაუდო დისკრიმინაციულ მოპყრობას.

104. დაბოლოს, მომჩივანმა განმარტა, რომ მუსლიმთა უმცირესობის წევრთათვის სამოქალაქო სასამართლოების ხელმისაწვდომობაზე უფლების მინიჭება მათი რელიგიური თემისადმი კუთვნილების ნიშანზე დამოკიდებულების პირობით, გამოიწვევდა სეგრეგაციული სისტემის წარმოქმნას, რომელშიც შარიათის კანონი თავისთავად იქნებოდა გამოყენებული მუსლიმთა უმცირესობის ყველა წევრის მიმართ. ამგვარი მიდგომა შეენიშნა აღმდგებოდა უმცირესობების უფლების ფუნდამენტურ პრინციპს, რომელიც იძლეოდა არჩევანის თავისუფლებას, მიეღოთ ან უარი ეთქვათ სპეციალური უფლებებზე, რის მიზანიც იყო უმცირესობის დაცვა. მისი მოსაზრებით, ამგვარი უფლება შეიძლებოდა მხოლოდ „გააქტიურებულიყო“ იმ პირთა სურვილების მიხედვით, ვინც მათით სარგებლობდა და არა სახელმწიფოს დისკრეციიდან გამომდინარე.

105. მომჩივანმა აღნიშნა, რომ თუ შარიათის კანონი თავის ადგილს დაიბრუნებდა საბერძნეთის სამართლებრივ წესრიგში, ის, როგორც მუსლიმთა უმცირესობის დაცვის ნაწილი, არ უნდა ყოფილიყო გამოყენებული შესაბამისი პირის სურვილების საწინააღმდეგოდ, როგორც ეს მოხდა მისი ქმრის მამულის შემთხვევაში.

(ბ) მთავრობა

106. მთავრობამ განმარტა, რომ მომჩივანს არ შეიძლებოდა გასჩენოდა რაიმე „ლეგიტიმური მოლოდინი“ იმისა, რომ აღიარებული იქნებოდა მთელი ნაადერძი ქონების მემკვიდრედ, რაც ანდერძში იყო მითითებული, ან, საბოლოოდ, ექნებოდა რაიმე საკუთრების უფლება მისი გარდაცვლილი მეუღლის მამულზე. მათ ხაზი გაუსვეს, რომ მას არ წარმოუდგენია რაიმე საბუთი, რომელიც ამგვარი უფლების საფუძველი გახდებოდა, ამის ნაცვლად, იგი ეყრდნობოდა მხოლოდ მისი მეუღლის ანდერძს, რომელიც გამოქვეყნდა როდოპის პირველი ინსტანციის სასამართლოში, თუმცა ამგვარი პუბლიკაცია არ წარმოადგენდა ანდერძის ოფიციალურ ვალიდაციას, ის შეიძლებოდა შეცვლილიყო ყოფილიყო და ფაქტობრივად დაკარგა სამართლებრივი შედეგი თრაკიის სააპელაციო სასამართლოს N 183/2015 გადაწყვეტილების შედეგად. მას სასამართლოში არც მემკვიდრეობის ცნობა წარუდგენია, როგორც ეს სამოქალაქო კოდექსის 1956-ე მუხლშია გათვალისწინებული, რადგან მისი მემკვიდრეობის უფლება აშკარად სადავო იყო. ერთადერთი დასაბუთება მისი უფლებისა, რომელიც მან თავისი საკუთრების უფლების საფუძველად წარადგინა, იყო სადავო ანდერძი. შესაბამისად, მან კანონიერად მიიღო სადავო ქონების ერთი მეოთხედი და არა მთელი მამული.

107. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ [ადამიანის უფლებათა ევროპული] სასამართლოს შესაბამის პრეცედენტულ პრაქტიკაში ჩამოყალიბებული გარემოებები, კერძოდ, ისინი რომლებიც შეეხება ეროვნული კანონმდებლობის განჭვრეტადობას, რაც შეიძლებოდა ამგვარი მოლოდინის საფუძველი ყოფილიყო, არ არსებობდა მოცემულ საქმეში. მათი მოსაზრებით, საკასაციო სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილება, რომლითაც ანდერძს სამართლებრივი ძალა გამოეცალა, მიღებული იყო N 147/1914 კანონის მე-4 მუხლისა და N 1920/1991 კანონის მე-5 მუხლის და შესაბამისი საერთაშორისო ხელშეკრულებების საფუძველზე და სრულად შეესაბამისობოდა მის მიერ ჩამოყალიბებულ პრეცედენტულ პრაქტიკას და სრულად განჭვრეტადი იყო როგორც მაშინ, როდესაც ანდერძი იქნა შედგენილი, ასევე იმ დროს, როდესაც მონადერძე გარდაიცვალა.

108. მთავრობამ განმარტა, რომ „ლეგიტიმური მოლოდინის“ არარსებობა მომჩივნისთვის, რომ აღიარებული ყოფილიყო ერთადერთ მემკვიდრედ, უკუპროპორციული იყო გარდაცვლილის დების მოლოდინისა, აღიარებული ყოფილიყვნენ თანამემკვიდრეებად, შარიათის კანონმდებლობის თანახმად. რამდენადაც დებს არ შეეძლოთ დაეშვათ, რომ საკასაციო სასამართლო შეცვლიდა საკუთარ წინანდელ პოზიციას, გამოიყენებდა რა, სამოქალაქო კოდექსს, შეუძლებელი იყო იმის გაზიარება, რომ მომჩივანს არ შეეძლო განეჭვრიტა მის საქმეზე შარიათის კანონის გამოყენება.

109. მთავრობამ განმარტა, რომ მომჩივანს არ განუცდია დისკრიმინაცია მოცემულ საქმეზე. საკასაციო სასამართლომ დაადასტურა თავისი პრეცედენტული სამართალი და განახორციელა

მუსლიმური უმცირესობის დაცვის მიზანი საბერძნეთში, სპეციალური სამემკვიდრეო კანონის გამოყენებით, რომელიც უნიფიცირებულად გამოიყენებოდა ბერძენი მუსლიმების საკუთრებაში არსებულ სპეციალური კატეგორიის ქონების მიმართ. აღნიშნულისას, მან დაიცვა ამ ქონების და მისი მესაკუთრეების სპეციალური თვისებები, იმგვარად, რომ თავიდან აიცილა თანასწორობის პრინციპის დარღვევა. საკასაციო სასამართლოს მიერ დადგენილი პრეცედენტული პრაქტიკა ატარებდა საჯარო ინტერესის გადანონვის მიზანს კომპლექსურ, მრავალნაზნაგიან სფეროში, რაც, კერძოდ, ატარებდა თრაკიაში მცხოვრებ მუსლიმთა უმცირესობის დაცვის პატივისცემის კანონიერ მიზანს, რომელიც, ასევე, დაკავშირებული იყო საბერძნეთის მიერ საერთაშორისო სამართლით ნაკისრ ვალდებულებების შესრულებასთან. ამ მიზნის სხვა გზით მიღწევა წარმოუდგენელი იყო, მრავალი დაკავშირებული პარამეტრის არსებობის გათვალისწინებით, რაც სცილდებოდა ცალკეული საქმის ფარგლებს.

110. მთავრობამ აღნიშნა, რომ მომჩივანს პიროვნულად რაიმე დისკრიმინაცია არ განუცდია რელიგიური მოტივით. სასამართლოს არცერთი გადანყვეტილება შეხება მის რელიგიას, რაც შეიძლებოდა ყოფილიყო შარიათის კანონის გამოყენების საფუძველი მის სიტუაციაში ან მისთვის უარის თქმისთვის, აღიარებული ყოფილიყო ნაანდერძევი ქონების მემკვიდრედ. შარიათის კანონს გამოყენება მომჩივნის საქმეში ეფუძნებოდა არა მხოლოდ მის სიტუაციას, არამედ იმასაც, რომ შესაბამისი ქონება სპეციალურ კატეგორიისას წარმოადგენდა. გადანყვეტილება, არ ყოფილიყო გამოყენებული სამოქალაქო კოდექსის 1724-ე მუხლი, ეფუძნებოდა *მამულის* ბუნებას, რომელიც შედგებოდა „სრულ საკუთრებაში არსებული“ ქონებისაგან.

111. მთავრობამ სასამართლოს მოუწოდა განესხვავებინა მოცემული საქმე და საქმე *Refah Partisi (კეთილდღეობის პარტია) და სხვები თურქეთის წინააღმდეგ (Refah Partisi (the Welfare Party) and Others v. Turkey)* ([დიდი პალატა], NN 41340/98 და 3 სხვა, ECHR 2003-II). მათ განმარტეს, რომ მოცემულ საქმეში სასამართლოს *in abstracto* არ უნდა შეეფასებინა სამართლებრივი სისტემების პლურალიზმი, შარიათის კანონიდან გამომდინარე, არც მისი შესაბამისობა ფუნდამენტურ უფლებებთან. მოცემული საქმე განხილული უნდა ყოფილიყო *in concreto*, იმგვარი კრიტერიუმის გათვალისწინებით, როგორიცაა მულტიკულტურალიზმის პატივისცემა თანამედროვე ევროპაში და ის სირთულეები, რაც დაკავშირებულია იმგვარი პოლიტიკის ჩამოყალიბებასთან, რაც რელიგიური თემებისთვის იქნება მისაღები. ევროპის მოსახლეობის „თანამედროვე იდენტურობის“ კომპლექსურობის გათვალისწინებით, სასამართლომ ცალკეულ საქმეში უნდა განახორციელოს შარიათის კანონის თითოეული წესის შეფასება, იმ რეალურ საქმეებთან მიმართებით, რომლებიც დაკავშირებულია არამუსლიმურ სახელმწიფოებში მცხოვრებ მუსლიმებთან. კომპლექსურობის კრიტერიუმი უნდა იყოს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი იმგვარ საქმეებში, როგორიც მოცემული საქმეა, რადგან ქვეყნის სასამართლოები ეყრდნობიან საერთაშორისო ხელშეკრულებებს, როგორც შარიათის კანონის გამოყენების საფუძველს.

112. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ ქვემდგომი სასამართლოების გადანყვეტილებები არ მიუთითებდნენ, მომჩივანი სამოქალაქო ქორწინებაში იმყოფებოდა, თუ არა მის გარდაცვლილ მეუღლესთან, ან მისმა მეუღლემ იცოდა, თუ არა, ან მოელოდა, თუ არა, რომ მისი ანდერძი უდავოდ ბათილი იყო, საკასაციო სასამართლოს პრეცედენტული პრაქტიკის გათვალისწინებით. არც გარდაცვლილს გამოუცხადებია ცალსახად, მიუხედავად იმისა, თუ როგორ შეაფასებდა სასამართლო ამ დეკლარაციას, რომ მას სურდა თავის საქმეში შარიათის კანონის გამოყენების გამორიცხვა. მთავრობამ აღნიშნულიდან მიუთითა, რომ მომჩივნის ქმრის გარდაცვალებამდე ხუთი წლის განმავლობაში შესაბამის პირებს რაიმე არ უმოქმედიათ მთელი ქონების მისი ცოლისთვის გადაცემის ნამდვილობასთან დაკავშირებით. ყველა ეს გარემოება ეროვნულ სასამართლოებს მისცემდა შესაძლებლობას შეეფასებინათ, რამდენად შეიძლებოდა ამ საქმის დიფერენცირება იმ საქმეებთან, რომლებიც ბოლო რამდენიმე დეკადის განმავლობაში ჰქონდათ განხილული. მიუხედავად იმისა, რომ შარიათი არ აღიარებდა ანდერძს, როგორც ქონების გადასვლის საფუძველს, საკასა-

ციო სასამართლომ გაიზიარა ის, რომ ანდერძი იქნებოდა ნამდვილი, თუ ის მისაღები იქნებოდა ყველა იმ პირისთვის, ვისაც შარიათის კანონმდებლობით გააჩნდა მემკვიდრეობის უფლება. თუმცა, ამ საქმეში გარდაცვლილის დების მიერ სადავო ანდერძზე თანხმობა გამოთქმულად არ ჩაითვლებოდა.

113. დაბოლოს, სასამართლოს წინაშე გამართულ მოსმენაზე, მთავრობამ გაიმეორა, რომ ათენის ხელშეკრულების ნორმები, რამაც საბერძნეთში თრაკიის რაიონის შექმნისას თავის როლი ითამაშა, გადაწყვეტილების მიღების დროს არ ყოფილა გამოყენებული დასავლეთ თრაკიის მუსლიმი მოსახლეობის მიმართ. ისინი აცხადებდნენ, რომ იმ ხელშეკრულებაში უმცირესობის შესახებ ჩამოყალიბებული ნორმები აღარ არსებობდა ორი მიზეზის გამო: ბერძენი და თურქი მოსახლეობის გაცვლის შესახებ 1923 წლის 30 იანვრის ხელშეკრულების მიხედვით, იმათ გარდა, ვინც დასავლეთ თრაკიაში ცხოვრობდა, აღნიშნული დებულებების გამოყენება, იმათ მიმართ, რომლებიც საბერძნეთის ტერიტორიაზე 1913 წლიდან დასახლდნენ, მიზანშეუწონელი იყო; და მეორე, ის ნორმები გაუქმდა ლოზანას 1923 წლის 24 ივლისის ხელშეკრულებით.

2. მესამე პირები

(ა) ქრისტიანთა გაერთიანება (Christian Concern)

114. პირველ რიგში, ქრისტიანთა გაერთიანებამ ხაზი გაუსვა გაერთიანებულ სამეფოში შარიათის გამოყენების გაძლიერებას ისლამური საარბიტრაჟო ტრიბუნალების მიერ (შარიათის საბჭოები), რომელთა რიცხვიც დღეისათვის შეადგენს ორმოცდათვრამეტს. ამ ტრიბუნალების ფუნქციონირებამ მრავალი პრობლემა წამოჭრა, რადგან ამის გამო შარიათის კანონი გახდა პარალელურად მოქმედი სამართლის სისტემა. ლორდთა პალატამ ყურადღება გაამახვილა შარიათის კანონისა და გაერთიანებული სამეფოს კანონებს შორის კოლიზიაზე და ისლამური კოდექსი დაახასიათა, როგორც ადამიანის უფლებებთან „სრულად შეუსაბამო“.

115. მეორე, ქრისტიანთა გაერთიანებამ ყურადღება გაამახვილა იმაზე, რომ შარიათის საბჭოები, სამოქალაქო სამართლის სფეროში განხილული ყოფილიყვნენ, როგორც ჩვეულებრივი სასამართლოების ალტერნატივა, რომლებიც სამართლის სხვა ნორმების გამოიყენებენ მოცემული უმცირესობის წევრთა კერძო ცხოვრების სამართლებრივი შეფასებისას. შარიათის კანონი მეტი იყო, ვიდრე ნორმატიული წესრიგი, რომელმაც ჩამოაყალიბა მორალური ღირებულებები, რამაც განსაზღვრა ურთიერთობების გლობალური ხედვები რელიგიაში, საზოგადოებასა და პიროვნებებს შორის. არ შეიძლება უგულებელყოფილ იქნეს შარიათის კანონისთვის დამახასიათებელი დისკრიმინაციული ბუნება, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც ის შეეხება ქალებსა და არამუსლიმებს. დასკვნისათვის, შარიათის კანონი ხშირად შეუთავსებელი იყო კონვენციით გარანტირებულ უფლებებთან და ცალკეულ პირებს ყოველთვის უნდა ჰქონოდათ ჩვეულებრივ სასამართლოებში გასაჩივრების უფლება, იმისათვის, რომ ესარგებლათ ქვეყნის შიდა დონეზე არსებული დაცვის სამართლებრივი საშუალებებით.

(ბ) ბერძნული ლიგა ადამიანის უფლებებისთვის (Hellenic League for Human Rights)

116. ბერძნულმა ლიგამ ადამიანის უფლებებისთვის განმარტა, რომ დიდი გაურკვევლობა არსებობდა საკასაციო სასამართლოში შარიათის კანონის მიზნების განმსაზღვრელ დებულებებთან დაკავშირებით. ასევე გამოკვეთა საკასაციო სასამართლოსა და ქვემდგომ სამოქალაქო სასამართლოებს შორის არსებული უთანხმოება ერთი მხრივ, და საკასაციო სასამართლოსა და უმაღლეს ადმინისტრაციულ სასამართლოს შორის, მეორე მხრივ. ეროვნული კანონმდებლობის განმარტებისას ეროვნული სასამართლოების დასკვნებს შორის არსებული წინააღმდეგობები ასუსტებდა სამართლებრივი სიცხადის, კანონიერი სახელმწიფოს არსებობის ძირითად, ელემენტს.

117. ბერძნულმა ლიგამ განმარტა, რომ რელიგიური სამართლის იძულებით გამოყენება არ იწვევდა დიფერენცირებულ მოპყრობას, რაც გამართლებული იყო უმცირესობის რელიგიური ავტონომიით. სახელმწიფოს სურვილი, რომ შეენარჩუნებინა მოცემული უმცირესობის ავტონომია და გაეძლიერებინა კულტურული პლურალიზმი, არ შეიძლებოდა გამართლებულიყო უმცირესობის იმ წევრთა ძირითადი უფლებების შეზღუდვით, ამ უმცირესობის დაცვის მიზნით, რომელთაც გადაწყვიტეს არ მისდიონ მის წესებსა და პრაქტიკას.

118. ბერძნულმა ლიგამ განაცხადა, რომ ევროპული და საერთაშორისო პრაქტიკა არ ამართლებდა ბერძენი ხელისუფლებისათვის შეფასების თავისუფლების მინიჭებას შარიათის კანონის სავალდებულო გამოყენებასთან დაკავშირებით. შარიათის საბჭოებისთვის მიმართვა, რომლებიც კანონის საფუძველზე იყო შექმნილი, რამდენიმე სახელმწიფოში (გაერთიანებულ სამეფოსა და შეერთებულ შტატებში) და რამდენიმე შიდასახელმწიფოებრივ ერთეულში (ონტარიოს შტატში კანადაში და მაიოტეს ტერიტორიაზე), იქ მცხოვრები მუსლიმებისთვის იყო არჩევანის საგანი და არა ვალდებულება. ასეთი საბჭოები მოქმედებდნენ, როგორც საარბიტრაჟო ტრიბუნალები, რომელთა გადაწყვეტილებები სამოქალაქო სასამართლოებს ნებას რთავდა, მხედველობაში მიეღოთ შარიათის კანონები თავიანთ გადაწყვეტილებების დასაბუთებისას, მაგრამ მათთვის მიმართვა არ იყო სავალდებულო და არ ასუსტებდა სამოქალაქო სამართლის გამოყენებასა და სამოქალაქო სასამართლოების იურისდიქციას.

(გ) ჰელსინკის ბერძნული მონიტორი (Greek Helsinki Monitor)

119. პირველ რიგში, ჰელსინკის ბერძნულმა მონიტორმა წარმოადგინა [ევროპის] სასამართლოს პრეცედენტული პრაქტიკის მიმოხილვა სხვადასხვა სამართლებრივ წესრიგში წარმოქმნილი კოლიზიების შესახებ (დაასახელა საქმეები: *პელეგრინი იტალიის წინააღმდეგ (Pellegrini v. Italy)*, N 30882/96, ECHR 2001-VIII; *ლეილა შაჰინი თურქეთის წინააღმდეგ (Leyla Şahin v. Turkey)* [დიდი პალატა], N 44774/98, §§ 108-10, ECHR 2005-XI; *ლომბარდი ვალური იტალიის წინააღმდეგ (Lombardi Vallauri v. Italy)* N 39128/02, 20 ოქტომბერი 2009 და *ნეგრეპონტის-გიანისისი საბერძნეთის წინააღმდეგ (Negreponitis-Giannisisi v. Greece)*, N 56759/08, 3 მაისი 2011). განმარტა, რომ რელიგიური ავტონომიის პატივისცემამ არ უნდა გამოიწვიოს რელიგიური ორგანიზაციების უკრიტიკო დიფერენცირება, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც მათი გადაწყვეტილებები უპირისპირდება კონვენციით დაცულ ფუნდამენტურ სამართლებრივ პრინციპებს.

120. მეორე, ჰელსინკის ბერძნულმა მონიტორმა ასახა ეროვნული სასამართლოების პოზიციები და სამართლებრივი შეხედულებები ისლამური სამემკვიდრეო სამართლის გამოყენებასთან დაკავშირებით. მიუხედავად იმისა, რომ საკასაციო სასამართლო ყოველთვის ითვალისწინებდა სახელმწიფოს საერთაშორისო ვალდებულებებს, როდესაც აუქმებდა ქვემდგომი სასამართლოების დასკვნებს, თუკი დაადგენდა, რომ შარიათის კანონის გამოყენება ეწინააღმდეგებოდა კონსტიტუციასა და კონვენციას, მას არასოდეს ჩამოუყალიბებია იმ სასამართლოების დასკვნების საწინააღმდეგო მნიშვნელოვანი არგუმენტები თავის გადაწყვეტილებებში.

121. მესამე, ჰელსინკის ბერძნული მონიტორი შეეხო ისეთი საერთაშორისო ორგანიზაციების შემოწმებას, როგორიცაა, გაეროს ადამიანის უფლებათა კომიტეტი (იხ. 72-73-ე პარაგრაფები ზემოთ) და საპარლამენტო ასამბლეის იურიდიული და ადამიანის უფლებათა საკითხების კომიტეტი (იხ. 76-77-ე პარაგრაფები ზემოთ).

3. სასამართლოს შეფასება

(ა) წინასწარი შენიშვნები და გამოყენებული მეთოდი

122. მოცემული საქმე შეეხება მომჩივნის უფლებას, სამოქალაქო კოდექსის თანახმად, სამკვიდროს მიღებაზე ბერძენი ეროვნების მუსლიმი მამკვიდრებლის მიერ, მის სასარგებლოდ შედგენი-

ლი ანდერძის საფუძველზე. რადგან, მომჩივნის მეუღლემ გადაწყვიტა, რომ სამოქალაქო კოდექსის თანახმად, ნოტარიუსთან გაფორმებული ანდერძის საფუძველზე, მთელი თავისი ქონება მისთვის ეანდერძა, საკასაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ მის საქმეზე გამოყენებული უნდა ყოფილიყო ისლამური სამემკვიდრეო სამართალი. ამას შედეგად მოჰყვა მომჩივნის იმ უფლების შეზღუდვა, რაც მას მეუღლის მიერ შედგენილი ანდერძიდან წარმოეშვა და, რასაც რაიმე სამართლებრივი შედეგის წარმოქმნა არ მოჰყოლია. სასამართლომ გადაწყვიტა (იხ. 86-ე პარაგრაფი ზემოთ) საქმე განეხილა მხოლოდ კონვენციის მე-14 მუხლის ფარგლებში, 1-ლი ოქმის 1-ელ მუხლთან ერთობლიობაში. ამ საჩივრის შემოწმებისას, სასამართლო პირველ რიგში განიხილავს კონვენციის მე-14 მუხლის გამოყენების საკითხს 1-ლი ოქმის 1-ელ მუხლთან ერთად. ამის შემდეგ გაარკვევს, მომჩივანი, სამოქალაქო კოდექსის თანახმად, ანდერძით გათვალისწინებული ქონების მიმღები, მუსლიმი მოანდერძისგან, ამ შემთხვევაში, მეუღლისგან, იმყოფებოდა თუ, არა ანალოგიურ, ან შედარებით იგივეობრივ ვითარებაში, იმათთან, ვინც ანდერძით გათვალისწინებული ქონება მიიღეს სამოქალაქო კოდექსის თანახმად, არამუსლიმი მოანდერძისგან და მოეპყრნენ, თუ არა მას განსხვავებულად. დაბოლოს, ორივე შეკითხვაზე დადებითი პასუხის შემთხვევაში, სასამართლო გადაწყვეტს, ხომ არ არსებობდა განსხვავებული მოპყრობის რაიმე ობიექტური და გონივრული გამართლება.

(ბ) კონვენციის მე-14 მუხლის გამოყენების საკითხი 1-ლი ოქმის 1-ელ მუხლთან ერთობლიობაში

(i) ზოგადი პრინციპები

123. სასამართლომ მყარად დაადგინა, რომ კონვენციის მე-14 მუხლი გამოიყენება კონვენციის სხვა მუხლებსა და მის ოქმებთან ერთად. მე-14 მუხლს არ გააჩნია დამოუკიდებელი მოქმედების ძალა, რამდენადაც ის მოქმედებს მხოლოდ მის მიერ დაცული „უფლებებითა და თავისუფლებებით სარგებლობისას“. მიუხედავად იმისა, რომ მე-14 მუხლის გამოყენების წინაპირობას არ წარმოადგენს ამ დებულებების დარღვევა და ამდენად ის ავტონომიურია, არ წარმოიშვება მისი გამოყენების საკითხი, თუკი სადავო გარემოებები არ მოექცევა ერთი ან რამდენიმე მათგანის მოქმედების ფარგლებში. მე-14 მუხლით გათვალისწინებული დისკრიმინაციის აკრძალვა შესაბამისად მოქმედებს იმ უფლებებისა და თავისუფლებებისგან დამოუკიდებლად, რომელთა უზრუნველყოფას აკისრებს კონვენცია თითოეულ სახელმწიფოს. ის ასევე ვრცელდება დამატებით უფლებებზე, რომლებიც კონვენციური მუხლების ზოგადი მოქმედების არეალიდან გამომდინარეობს და, რომელთა დაცვაც სახელმწიფოებმა ნებაყოფლობით იკისრეს (იხ., მრავალ სხვა მნიშვნელოვან გადაწყვეტილებას შორის, ე.ბ. *საფრანგეთის წინააღმდეგ (E.B. v. France)* [დიდი პალატა], N 43546/02, §§ 47-48, 22 იანვარი 2008; *კარსონი და სხვები გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (Carson and Others v. the United Kingdom)* [დიდი პალატა], N 42184/05, § 63, ECHR 2010; *იზეტინ დოგანი და სხვები თურქეთის წინააღმდეგ (İzzettin Doğan and Others v. Turkey)* [დიდი პალატა], N 62649/10, § 158, 26 აპრილი 2016; *ბიאו დანიის წინააღმდეგ (Biao v. Denmark)* [დიდი პალატა], N 38590/10, § 88, 24 May 2016, და *ფაბიანი უნგრეთის წინააღმდეგ (Fábián v. Hungary)* [დიდი პალატა], N 38590/10, § 112, 5 სექტემბერი 2017).

124. მეტიც, „საკუთრების“ ცნებას 1-ლი ოქმის 1-ელ მუხლში ავტონომიური მნიშვნელობა აქვს, რაც არ არის შეზღუდული მატერიალურ საგნებზე საკუთრებით და არ არის დამოკიდებული ქვეყნის სამართალში არსებულ ფორმალურ კლასიფიკაციაზე: გარკვეული სხვა უფლებები და ინტერესები, რომლებიც აქტივებს ქმნიან, შეიძლება ასევე მიჩნეულ იქნეს „საკუთრების უფლებებად“ და შესაბამისად, „საკუთრებად“ ამ დებულების მიზნისთვის (იხ. *პარილო იტალიის წინააღმდეგ (Parrillo v. Italy)* [დიდი პალატა], N 46470/11, § 211, ECHR 2015 და იქ არსებული მითითებები).

125. საკითხი, რაც ყოველ საქმეში უნდა შემოწმდეს, არის ის, საქმის ყველა გარემოების გათვალისწინებით, გააჩნდა, თუ არა მომჩივანს, უფლება 1-ლი ოქმის 1-ი მუხლით დაცულ არსებითი ინტერესის საგანზე (*ibid.*, § 211; იხ. ასევე *ბროსე-ტრიბულე საფრანგეთის წინააღმდეგ (Brosset-Triboulet v. France)* [დიდი პალატა] N 34078/02, § 65, 29 მარტი 2010 და *ფაბრისი საფრანგეთის წინააღმდეგ (Fabris v. France)* [დიდი პალატა], N 16574/08, § 51, ECHR 2013).

126. ის გარემოება, რომ ქვეყნის სამართალში არ არის აღიარებული გარკვეული ინტერესი, როგორც უფლება ან თუნდაც „საკუთრების უფლება“, ზოგიერთ შემთხვევაში არ გამორიცხავს სადავო ინტერესის „საკუთრებად“ მიჩნევის შესაძლებლობას, 1-ლი ოქმის 1-ლი მუხლის მნიშვნელობით (იხ. ზემოთ დასახლებული *ბროსე-ტრიბულე (Brosset-Triboulet)*, § 71). ქვეყნის სამართალში აღიარებული საკუთრებითი ინტერესი, თუნდაც, ზოგიერთ შემთხვევაში ის პირობადადებული იყოს, შეიძლება წარმოადგენდეს „საკუთრებას“ 1-ლი ოქმის 1-ლი მუხლის მიზნებისთვის (იხ. *ბაიელერი იტალიის წინააღმდეგ (Beyeler v. Italy)* [დიდი პალატა], N 33202/96, § 105, ECHR 2000-I).

127. დაბოლოს, სასამართლო იმეორებს, რომ საქმეებში, რომლებიც შეიცავენ საჩივრებს, აღძრულს მე-14 მუხლის საფუძველზე, 1-ლი ოქმის 1-ელ მუხლთან ერთად, მასზედ, რომ მომჩივანს ჩამოერთვა გარკვეული ქონება მთლიანად ან მისი ნაწილი, იმ დისკრიმინაციული საფუძველით, რასაც მოიცავს მე-14 მუხლი, შესაბამისი ტესტია ის, ყველა სავარაუდო დისკრიმინაციული შემთხვევისთვის, ექნებოდა, თუ არა მომჩივანს ქვეყანაში მოქმედი სამართლის ფარგლებში აღსრულებადი უფლება სადავო ქონებასთან მიმართებით (იხ. ზემოთ დასახლებული *ფაბრისი Fabris*, § 52; იხ., ასევე, *mutatis mutandis*, სტეჩი და სხვები გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*Stec and Others v. the United Kingdom*) (განჩინება) [დიდი პალატა], NN 65731/01 და 65900/01, § 55, ECHR 2005-X).

(ii) აღნიშნული პრინციპების გამოყენება ამ საქმეში

128. მოცემულ საქმეში უნდა დადგინდეს, თავსდება, თუ არა საქმის გარემოებები, კერძოდ, მომჩივნისთვის იმის აღკვეთა, რომ სამოქალაქო კოდექსის ნორმათა თანახმად, მიეღო სამკვიდრო მის სასარგებლოდ შედგენილი ანდერძის საფუძველზე, 1-ლი ოქმის 1-ლი მუხლის მოქმედების ფარგლებში.

129. სასამართლოს უკვე განხილული აქვს საქმეები, რომლებშიც ოჯახის გარდაცვლილი წევრის ახლო ნათესავებმა ავტომატურად მიიღეს სამკვიდრო ქონებასთან დაკავშირებული უფლებები, შესაბამისი კანონმდებლობის საფუძველზე (იხ. *მაზურეკი საფრანგეთის წინააღმდეგ (Mazurek v. France)*, N 34406/97, § 42, ECHR 2000-II და *მერჟე და კროსი საფრანგეთის წინააღმდეგ (Merger and Cros v. France)*, N 34406/97, § 32, 22 ნოემბერი 2004). თუმცა, მოცემული საქმე უკავშირდება სამკვიდრო უფლების შეძენას სამოქალაქო კოდექსის თანახმად შედგენილი ანდერძის საფუძველზე.

130. უნდა აღინიშნოს, რომ მოცემულ საქმეში 2008 წლის 10 ივნისის გადაწყვეტილებით (იხ. მე-10 პარაგრაფი ზემოთ) კომოტინის პირველი ინსტანციის სასამართლომ აღიარა ანდერძი და, რომ 2010 წლის 6 აპრილს მომჩივანმა მიიღო თავის ქმრის ქონება სანოტარო მონუმობის საფუძველზე. მონუმობის შესახებ ეცნობა ხაზინას. შემდგომში მომჩივანმა მიღებული ქონება დაარეგისტრირა კომოტინის მინის რეესტრში, გადაიხადა რა, შესაბამისი სარეგისტრაციო საფასური. როდოპის პირველი ინსტანციის სასამართლომ და თრაკიის სააპელაციო სასამართლომ განიხილეს საქმე გარდაცვლილის დების სარჩელის გამო ანდერძის ვალიდაციასთან დაკავშირებით, რაც მოანდერძის თავისუფალი ნების შედეგად იქნა შედგენილი სამოქალაქო კოდექსის შესაბამისი ნორმების გათვალისწინებით. ერთადერთი მიზეზი, რის გამოც მომჩივანს არ გააჩნდა სამოქალაქო კოდექსის 1956-ე მუხლში მითითებული მემკვიდრეობის ცნობა, იყო ის, რომ გარდაცვლილის დებმა ის ანდერძი საცილო გახადეს, როგორც კი ის კომოტინის პირველი ინსტანციის სასამართლოს მი-

ერ იქნა აღიარებული (იხ. მე-11 პარაგრაფი ზემოთ). შესაბამისად, მომჩივანი მიიღებდა მისი გარდაცვლილი მეუღლის მთელ მამულს, მოანდერძე მუსლიმი რომ არ ყოფილიყო.

131. იმ ვითარებაში, სასამართლო მიიჩნევს, რომ მომჩივნის საკუთრებითი ინტერესები მისი ქმრის ქონების მემკვიდრეობასთან დაკავშირებით საკმარისი იყო და საკმარისად იყო აღიარებული, როგორც „საკუთრება“ 1-ლი ოქმის 1-ელ მუხლში ჩამოყალიბებული წესიდან გამომდინარე (იხ. *mutatis mutandis*, ზემოთ დასახელებული ფაბრისი (*Fabris*), § 54).

132. შედეგად, მომჩივნის საკუთრებითი ინტერესები ექცევა 1-ლი ოქმის 1-ლი მუხლის მოქმედების ფარგლებში, წარმოადგენს მისით გარანტირებულ საკუთრების უფლებას, რაც საკმარისია იმისთვის, რომ კონვენციის მე-14 მუხლი გამოსაყენებელი გახდეს.

(გ) მე-14 მუხლთან შესაბამისობის საკითხი 1-ლი ოქმის 1-ელ მუხლთან ერთობლიობაში

(i) ზოგადი პრინციპები

133. იმისათვის, რომ წამოიჭრას მე-14 მუხლთან შესაბამისობის საკითხი, ადგილი უნდა ჰქონდეს განსხვავებას იმ პირების მიმართ მოპყრობაში, რომლებიც ანალოგიურ ან შედარებით იგივეობრივ ვითარებაში იმყოფებიან (იხ., მრავალ სხვა მნიშვნელოვან გადაწყვეტილებას შორის, *კონსტანტინ მარკინი რუსეთის წინააღმდეგ* (*Konstantin Markin v. Russia*) [დიდი პალატა], N 30078/06, § 125, ECHR 2012; *X და სხვები ავსტრიის წინააღმდეგ* (*X and Others v. Austria*) [დიდი პალატა], N 19010/07, § 98, ECHR 2013; *ხამტოხუ და აკსენჩიკი რუსეთის წინააღმდეგ* (*Khamtokhu and Aksenchik v. Russia*) [დიდი პალატა], NN 60367/08 და 961/11, § 64, 24 იანვარი 2017 და ზემოთ დასახელებული ფაბიანი (*Fábíán*), § 113). სხვა სიტყვებით, ანალოგიური ვითარების დემონსტრირების მოთხოვნის დასაკმაყოფილებლად არ არის სავალდებულო, შესადარებელი ჯგუფები იდენტური იყოს.

134. თუმცა, არა ნებისმიერი განსხვავებული მოპყრობა წარმოადგენს მე-14 მუხლის დარღვევას. მხოლოდ განსხვავებები მოპყრობაში, რომლებიც იდენტური ხასიათის ან „სტატუსის“ საფუძველს ემყარება, შეიძლება ჩაითვალოს დისკრიმინაციად მე-14 მუხლის მნიშვნელობით (იხ. ზემოთ დასახელებული ფაბიანი (*Fábíán*), § 113 და მისი მითითებები). ამ კონტექსტში, სასამართლო იმეორებს, რომ სიტყვებს „სხვა სტატუსი“, როგორც წესი, ფართო მნიშვნელობა აქვთ მინიჭებული მის პრეცედენტულ პრაქტიკაში (იხ. ზემოთ დასახელებული *კარსონი და სხვები* (*Carson and Others*), § 70) და მისი ინტერპრეტაცია არ არის შეზღუდული იმ მახასიათებლებით, რაც პიროვნულია თავისი ბუნებით, რადგანაც ისინი თანდაყოლილი და დამახასიათებელია (იხ. *კლიფტი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ* (*Clift v. the United Kingdom*), N 7205/07, §§ 56-59, 13 ივლისი 2010). მაგალითად, დისკრიმინაციის საკითხი წამოიჭრება მაშინ, როდესაც მომჩივნის სტატუსი, რაც წარმოადგენდა დისკრიმინაციული მოპყრობის სავარაუდო საფუძველს, განპირობებული იყო მისი ოჯახურ ვითარებასთან დაკავშირებული ისეთი საფუძვლით, როგორიც იყო ბავშვების საცხოვრებელი ადგილი (იხ. *იფი ავსტრიის წინააღმდეგ* (*Efe v. Austria*), N 9134/06, § 48, 8 იანვარი 2013). შესაბამისად, მისი მიზნისა და უფლებების ბუნების გათვალისწინებით, რაც მისით უნდა იყოს უზრუნველყოფილი, კონვენციის მე-14 მუხლი ასევე მოიცავს იმ შემთხვევებს, რომლებშიც პიროვნებას ნაკლებად სახარბიელოდ ეპყრობიან სხვა პირის სტატუსის ან დაცულ მახასიათებლების ნიშნების გამო (იხ. *გუბერინა ხორვატიის წინააღმდეგ* (*Guberina v. Croatia*), N 23682/13, § 78, ECHR 2016 და *შკორიანეკი ხორვატიის წინააღმდეგ* (*Škorjanec v. Croatia*), N 25536/14, § 55, 28 მარტი 2017 და ასევე *ველერი უნგრეთის წინააღმდეგ* (*Weller v. Hungary*), N 44399/05, § 37, 31 მარტი 2009).

135. სასამართლო ასევე იმეორებს, რომ კონვენციით დაცული უფლებებით სარგებლობისას, მე-14 მუხლი ითვალისწინებს დაცვას განსხვავებული მოპყრობის წინააღმდეგ „თუ ამას არ აქვს ობიექტური და გონივრული გამართლება“, რაც ნიშნავს იმას, რომ ის არ ატარებს „ლეგიტიმურ

მიზანს“ ან, თუ არ არსებობს „გონივრული პროპორციულობა“ გამოყენებულ ზომებს და დასახულ მიზანს შორის (იხ. ზემოთ დასახელებული ფაბრისი (*Fabris*), § 56).

136. ხელშემკვრელი სახელმწიფოები სარგებლობენ გარკვეული თავისუფლებით იმის შეფასებისას, თუ რა მოცულობით შეიძლება გამართლდეს განსხვავებული მოპყრობა მსგავს სიტუაციებში, საკითხის შინაარსისა და წინაპირობის გათვალისწინებით (იხ. *შთუმერი ავსტრიის წინააღმდეგ* (*Stummer v. Austria*) [დიდი პალატა], N 37452/02, § 88, ECHR 2011).

137. რაც შეეხება მტკიცების ტვირთს, კონვენციის მე-14 მუხლთან მიმართებით, სასამართლომ დაადგინა, რომ რაკი მომჩივანმა წარმოაჩინა, რომ ადგილი ჰქონდა განსხვავებას მოპყრობაში, მთავრობამ უნდა დაამტკიცოს, რომ ეს უკანასკნელი გამართლებული იყო (იხ. ზემოთ დასახელებული *ხამტოკუ და აკსენჩიკი* (*Khamtokhu and Aksenchik*), § 65; *ვალანატოსი და სხვები საბერძნეთის წინააღმდეგ* (*Vallianatos and Others v. Greece*) [დიდი პალატა], NN 29381/09 და 32684/09, § 85, ECHR 2013 (ამონარიდები) და *D.H. და სხვები ჩეხეთის რესპუბლიკის წინააღმდეგ* (*D.H. and Others v. the Czech Republic*) [დიდი პალატა], N 57325/00, § 177).

(ii) ამ პრინციპების გამოყენება მოცემულ საქმეში

(ა) ჰქონდა, თუ არა ადგილი ანალოგიურ ან შედარებით იგივეობრივ ვითარებას და განსხვავებას მოპყრობაში

138. პირველი ამოცანაა, დადგინდეს, მომჩივანი, გათხოვილი ქალი, რომელიც იყო მისი გარდაცვლილი მუსლიმი მეუღლის ანდერძის ბენეფიციარი, იმყოფებოდა, თუ არა არამუსლიმ მოანდერძესთან ქორწინებაში მყოფი მდედრობითი ბენეფიციარის ანალოგიურ ან შედარებით იგივეობრივ ვითარებაში.

139. სასამართლო აღნიშნავს, რომ მის სიცოცხლეში მომჩივნის ქმარმა, რომელიც ასევე იყო თრაქიის მუსლიმთა თემის წევრი, სანოტარო წესით შეადგინა საჯარო ანდერძი სამოქალაქო კოდექსის ნორმების თანახმად, რომელთაც მისი მთელი ქონება უანდერძა ცოლს. ეჭვგარეშეა, რომ იგი, როგორც საბერძნეთის სხვა ნებისმიერი მოქალაქე მოიქცეოდა, მოელოდა, რომ მისი მეუღლის გარდაცვალების შემდეგ მისი მამული განიკარგებოდა იმგვარად, როგორც ანდერძში იყო მითითებული.

140. თუმცა, 2013 წლის 7 ოქტომბრის გადაწყვეტილებით, საკასაციო სასამართლომ შეცვალა თრაქიის სააპელაციო სასამართლოს 2011 წლის 28 სექტემბრის გადაწყვეტილება, რომლითაც ძალაში იყო დატოვებული როდოპის პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილება. სააპელაციო სასამართლომ დააგინა, რომ რადგან მოანდერძეს თავისუფლად შეეძლო ანდერძის სახის არჩევა მისი უფლებების ფარგლებში და შესაბამისად, გაეფორმებინა საჯარო ანდერძი სამოქალაქო კოდექსის 1724-ე მუხლის თანახმად, იგი არ იყო ვალდებული დაეცვა ისლამური კანონი, რომელიც არ ითვალისწინებს ამგვარი ანდერძების შედგენასთან დაკავშირებულ საკითხებს (იხ. მე-15 პარაგრაფი ზემოთ). საკასაციო სასამართლომ, თუმცა დაადგინა, რომ სააპელაციო სასამართლომ დაარღვია კანონი მიიჩნია რა, რომ გარდაცვლილის მამულთან დაკავშირებით გამოყენებული უნდა ყოფილიყო ისლამური სამემკვიდრეო კანონი, რაც წარმოადგენდა ქვეყნის კანონმდებლობის ნაწილს და, რომელიც საბერძნეთში სპეციფიურად, ბერძენი მუსლიმების მიმართ გამოიყენებოდა. უფრო კონკრეტულად, დაადგინა, რომ სადავო მამული მიეკუთვნებოდა *mulkia*-ს კატეგორიას, რის გამოც სადავო საჯარო ანდერძი მოკლებული იყო ყოველგვარ სამართლებრივ შედეგს. ამგვარი გადაწყვეტილებით საკასაციო სასამართლომ მომჩივანი ჩააყენა არამუსლიმი ქმართან ქორწინებაში მყოფი მდედრობით ბენეფიციართან შედარებით განსხვავებულ პოზიციაში. ამასთან დაკავშირებით, სასამართლო აღნიშნავს, რომ ამ საკითხს ხაზი გაუსვა სხვადასხვა საერთაშორისო ორგანიზაციამ (იხ. 71-77-ე პარაგრაფები ზემოთ).

141. დასკვნისათვის, მომჩივანი, მუსლიმი მოანდერძის მიერ, სამოქალაქო კოდექსის თანახმად, შედგენილი ანდერძის ბენეფიციარი, იმყოფებოდა შედარებით იგივეობრივ ვითარებაში, იმ ბენეფიციარისა, რომლის მიმართაც ანდერძი, სამოქალაქო კოდექსის თანახმად, შედგენილი იყო არამუსლიმი მოანდერძის მიერ და მას მოეპყრნენ განსხვავებულად „განსხვავებული სტატუსის“, სახელდობრ, მოანდერძის რელიგიის, გამო.

(ბ) იყო, თუ არა გამართლებული განსხვავებული მოპყრობა

142. სასამართლო იმეორებს, რომ მისი ამოცანა არ არის იმის შემოწმება, თუ ქვეყნის შიდა კანონმდებლობის რომელი განმარტებაა უფრო კორექტული, არამედ იმისა, თუ ფორმამ, როგორცაა დადგენილი კანონმდებლობა იყო გამოყენებული, ხომ არ დაარღვია მომჩივნის უფლებები, რაც დაცულია კონვენციის მე-14 მუხლით. მოცემულ საქმეში მისი ამოცანა არის შეაფასოს, ჰქონდა თუ არა ადგილი სადავო განსხვავებული მოპყრობის ობიექტურ და გონივრულ გამართლებას, რის საფუძველიც ეროვნულ კანონმდებლობაში უნდა მოიპოვებოდეს (იხ., მრავალ სხვა მნიშვნელოვან გადაწყვეტილებას შორის და *mutatis mutandis*, ზემოთ დასახლებული ფაბრისი (*Fabris*), § 63 და პლა და პუნსერნაუ ანდორას წინააღმდეგ (*Pla and Puncernau v. Andorra*), ECHR 2004-VIII, § 46).

– ლეგიტიმური მიზნის შესაბამისად

143. მთავრობამ განმარტა, რომ საკასაციო სასამართლოს მიერ ჩამოყალიბებული პრაქტიკა ატარებდა საჯარო ინტერესის მქონე მიზანს, როგორიცაა თრაქიის მუსლიმური უმცირესობის დაცვა. მიუხედავად იმისა, რომ სასამართლო აცნობიერებს, რომ საბერძნეთი შებოჭილია თავისი საერთაშორისო ვალდებულებებით, რაც მოიცავს თრაქიის მუსლიმური უმცირესობის დაცვას, საქმის კონკრეტული გარემოებების გათვალისწინებით, უჩნდება ეჭვი, თუ რამდენად წარმოადგენდა მომჩივნის სამემკვიდრეო უფლებებთან მიმართებით გამოყენებული ზომა, შესაფერისს იმ მიზნის მისაღწევად. როგორც არ უნდა იყოს, არ არის აუცილებელი, სასამართლომ მკაცრი მოსაზრება ჩამოაყალიბოს ამასთან დაკავშირებით, რადგან ნებისმიერ შემთხვევაში, გამოყენებული ზომა არ იყო დასახული მიზნის პროპორციული.

– გამოყენებული საშუალებების დასახულ მიზანთან პროპორციულობა

144. შესამოწმებელი რჩება განსხვავებული მოპყრობის პროპორციულობის საკითხი იმ მიზანთან მიმართებით.

145. სასამართლო, პირველ რიგში, აღნიშნავს, რომ სამკვიდრო ქონებასთან მიმართებით შარიათის კანონის გამოყენებას მომჩივნის მიმართ მძიმე შედეგები მოჰყვა, ჩამოერთვა რა მას უფლება სამკვიდროს სამ მეოთხედზე.

146. საკასაციო სასამართლომ და მთავრობამ გამოყენებული საშუალება, პირველ რიგში, გაამართლეს საბერძნეთის მიერ საერთაშორისო ვალდებულებებს პატივისცემითა და თრაქიელი მუსლიმთა უმცირესობის სპეციფიკით. სასამართლო, დასკვნის სახით, აღნიშნავს, რომ საკასაციო სასამართლომ ისლამური სამემკვიდრეო კანონი მოცემულ საქმესთან მიმართებით გამოიყენა საერთაშორისო სამართლის ნორმის, კერძოდ, ათენის 1913 წლის ხელშეკრულების მე-11 მუხლის საფუძველზე და შიდა კანონმდებლობის ნორმებზე, კერძოდ, N 147/1914 კანონის მე-4 მუხლსა და N 2345/1920 კანონის მე-10 მუხლზე 2345/1920 (მიღებული ათენის 1913 წლის ხელშეკრულების თანახმად) და N 1920/1991 კანონის მე-5(2) მუხლზე დაყრდნობით (იხ. მე-18 პარაგრაფი ზემოთ).

147. თავის პრეცედენტულ პრაქტიკაში საკასაციო სასამართლოს სამოქალაქო კოლეგიამ ჩამოაყალიბა მიდგომა, რომ ბერძენი მუსლიმებისთვის განსაზღვრული სტატუსი არ გაუქმებულა 1946 წელს სამოქალაქო კოდექსის მიღებით და, რომ N 147/1994 კანონის მე-4 მუხლი გაუქმდა მხოლოდ იმ ფარგლებში, რაშიც ის ებრაულ თემს შეეხებოდა, მაგრამ არა - მუსლიმურს. ასევე

დასძინა, რომ, მართალია, N 1920/1991 წლის კანონით გაუქმდა N 2345/1920 კანონის მე-10(1) მუხლი, მისი ინკორპორირება მოხდა მისივე მე-5(2) მუხლში. [ეროვნულმა სასამართლომ] დაადგინა, რომ აღნიშნული სამართლებრივი ნორმების მიზანი იყო ბერძენი მუსლიმების დაცვა, ჩამოაყალიბა რა, სპეციალური კანონმდებლობა, რაც გამოიყენებოდა პიროვნებებს შორის ურთიერთობაში და არ ეწინააღმდეგებოდა კონსტიტუციის მე-4 მუხლის 1-ელ პუნქტსა (თანასწორობის პრინციპი) და მე-20 მუხლის 1-ელ პუნქტს (სამართლებრივი დაცვის უფლება) და კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ელ პუნქტს (იხ. 45-ე პარაგრაფი ზემოთ).

148. საკასაციო სასამართლოს მხრიდან ქვემდგომი სასამართლოების მიერ 1960 წლიდან სამეკვიდრეო სამართალში მიღებული გადაწყვეტილებების მიმოხილვის მთავარი დასკვნა შეეხებოდა იმასთან დაკავშირებულ შედეგს, რომ მუსლიმი უმცირესობის წევრთა სამეკვიდრეო საქმეებში, რომლებიც შარიათის კანონით უნდა განხილულიყო, საბერძნეთის მოქალაქეების მიერ, რომლებიც მუსლიმური აღმსარებლობისანი იყვნენ, შედგენილი სანოტარო ანდერძი მოკლებულია სამართლებრივ შედეგს, რადგან, შარიათის კანონი აღიარებს მხოლოდ სამკვიდროს, რომელსაც ისლამური ანდერძების შემთხვევების გარდა, სხვა ანდერძი არ შეეხება.

149. სასამართლო ხაზს უსვამს, რომ, პირველ რიგში, ეროვნული ხელისუფლებების, განსაკუთრებით კი, სასამართლოების საქმეა შიდა კანონმდებლობის განმარტება, გარდა იმ შემთხვევისა, თუ განმარტება თვითნებური ან აშკარად დაუსაბუთებელია, სასამართლოს ამოცანა შემოიფარგლება იმის შეფასებით, რამდენად არის კონვენციის შესაბამისი (იხ. ზემოთ დასახელებული რადომილია (*Radomilja*), § 149) განმარტების შედეგები. ეს [წესი] ასევე გამოიყენება, როდესაც ქვეყნის კანონმდებლობა მიუთითებს ზოგად საერთაშორისო ნორმებზე ან საერთაშორისო ხელშეკრულებებზე (იხ. უაითი და კენედი გერმანიის წინააღმდეგ (*Waite and Kennedy v. Germany*) [დიდი პალატა], N 26083/94, § 54, ECHR 1999-I და კორბელი უნგრეთის წინააღმდეგ (*Korbely v. Hungary*) [დიდი პალატა], N 9174/02, § 72, ECHR 2008).

150. საბოლოოდ, სასამართლო აღნიშნავს, რომ მოცემულ საქმეში საკასაციო სასამართლომ შარიათის კანონის გამოყენება დაუკავშირა სამკვიდრო ქონების ბუნებას, იმას, რომ ეს იყო „სრულ საკუთრებაში გადაცემული“ ქონება. თუმცა, როგორც სასამართლოს ესმის, *mulkia* არის ისლამური სამართლის ცნება, რაც მხოლოდ მაშინ ხდება რელევანტური, როდესაც გარდაცვლილის სამკვიდრო ქონების საკითხი მუფთის მიერ წესრიგდება, შარიათის კანონის კანონს თანახმად (იხ. მე-18 პარაგრაფი ზემოთ). სასამართლოს მოსაზრებით, ის გამართლება, რასაც საბერძნეთი უკავშირებს შარიათის კანონს, ან საერთაშორისო ხელშეკრულებებს, სასამართლოსთვის არ არის დამაჯერებელი, მითითებული მიზეზების გამო.

151. სასამართლო აღნიშნავს, რომ არ არსებობს რაიმე ეჭვი იმასთან დაკავშირებით, რომ სერვისა და ლოზანას ხელშეკრულებების ხელმოწერითა და რატიფიცირებით, საბერძნეთმა იკისრა მუსლიმური უმცირესობის წეს-ჩვეულებათა პატივისცემის ვალდებულება. თუმცა, სადავო ნორმის სიტყვა-სიტყვით განმარტებიდან გამომდინარე (იხ. 64-65-ე პარაგრაფები ზემოთ), ის ხელშეკრულებები საბერძნეთს არ ავალდებულებს, გამოიყენოს შარიათის კანონი. უდავოა, რომ მთავრობა და მომჩივანი ამ საკითხზე თანხმდებიან. უფრო კონკრეტულად, ლოზანას ხელშეკრულება პირდაპირ არ მიუთითებს მუფთის იურისდიქციაზე, არამედ, წარმოადგენს საბერძნეთის იმ მუსლიმური თემის რელიგიური მრავალფეროვნების გარანტორს, რომელიც გამორიცხულ იქნა მოსახლეობის გაცვლის შესახებ ხელშეკრულებიდან და დარჩა საბერძნეთში, სადაც მოსახლეობის დიდი უმრავლესობა ქრისტიანია. ხელშეკრულების ძალით ასევე არ შექმნილა რაიმე სპეციალური ხასიათის ორგანო ამგვარ რელიგიური პრაქტიკის განხორციელების მიზნით. აღნიშნული შეიძლება გადაიხედოს, მით უფრო, რომ მოსმენის დროს მთავრობამ მიუთითა, რომ ათენის ხელშეკრულების ნორმები, რომლებიც შეეხებოდნენ უმცირესობის უფლებების დაცვას და, ასევე, სერვის ხელშეკრულების დებულებები, აღარ მოქმედებდა, რაც, საქმეში *სერიფი საბერძნეთის წინააღმდეგ* (*Serif v. Greece*) (N 38178/97, § 40, ECHR 1999-IX), შედავების გარეშე იქნა გაზიარებული.

152. სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ N 1920/1991 კანონის მე-5 (2) მუხლი, რომელიც, *inter alia*, შეიცავს მუფთის კომპეტენციის ჩამონათვალს სამემკვიდრეო საკითხებზე, მხოლოდ ისლამურ ანდერძებს და უანდერძოდ დარჩენილ სამკვიდროს შეეხება და არა მუფთის იურისდიქციას სხვა ტიპის სამკვიდროზე. საბერძნეთში დამკვიდრებული წესის მიხედვით, ნოტარიუსმა, რომელსაც მიმართა მომჩივნის მეუღლემ, შეადგინა იმ ფორმის ანდერძი, რაც ამ უკანასკნელმა მოითხოვა (იხ. მე-9 პარაგრაფი ზემოთ).

153. სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ, როგორც მოცემულ საქმეშიც გამოჩნდა, ადგილი ჰქონდა არაერთგვაროვნებას სასამართლოს პრეცედენტულ პრაქტიკაში კონკრეტულად იმ საკითხზე, თუ რამდენად შეესაბამება შარიათის კანონის გამოყენება თანასწორი მოპყრობის პრინციპსა და ადამიანის უფლებების საერთაშორისო სტანდარტებს. ამგვარი არაერთგვაროვნება არსებობს როგორც ერთი და იგივე კოლეგიის სასამართლოებს შორის, ასევე საკასაციო სასამართლოსა და სამოქალაქო სასამართლოებსა (იხ. 51-53-ე პარაგრაფები ზემოთ) და საკასაციო სასამართლოსა და უმაღლეს ადმინისტრაციულ სასამართლოს შორის (იხ. 44-ე პარაგრაფი ზემოთ) და, ასევე, თვითონ საკასაციო სასამართლოში (იხ. 47-ე პარაგრაფი ზემოთ). ასეთი არაერთგვაროვნება ქმნის სამართლებრივ გაურკვევლობას, რაც შეუსაბამოა კანონის უზენაესობაზე დამყარებული სახელმწიფოს მოთხოვნებთან (იხ., *mutatis mutandis*, ბარანოვსკი პოლონეთის წინააღმდეგ (*Baranowski v. Poland*), N 28358/95, § 56, ECHR 2000-III და ბეიანი რუმინეთის წინააღმდეგ (*Beian v. Romania*) (N 1), N 30658/05, § 39, ECHR 2007-V (ამონარიდები), რაც არყევს მთავრობის ზემოთ ხსენებულ მთავარ არგუმენტს (იხ. 146-ე პარაგრაფი ზემოთ).

154. მეტიც, სასამართლოს შეუძლია აღნიშნოს, რომ სხვადასხვა საერთაშორისო ორგანიზაციებმა გამოხატეს თავიანთი შეშფოთება დასავლეთ თრაკიაში მცხოვრები მუსლიმი ბერძნების მიმართ შარიათის კანონის გამოყენებისა და ამისგან წარმოშობილი დისკრიმინაციის, განსაკუთრებით, ქალებისა და ბავშვების, გამო არა მხოლოდ იმ უმცირესობის წევრ მამაკაცებთან შედარებით, არამედ, არამუსლიმ ბერძნებთან შედარებითაც. შესაბამისად, ევროსაბჭოს ადამიანის უფლებათა კომისარმა თავის ანგარიშში საბერძნეთში მცხოვრებ უმცირესობათა უფლებების შესახებ, აღნიშნა, რომ შარიათის კანონის გამოყენება საოჯახო და სამემკვიდრეო სამართლის საკითხებზე, შეუსაბამო იყო საბერძნეთის მიერ ნაკისრ ვალდებულებებთან, განსაკუთრებით კი, მის მიერ 1948 წლის შემდგომი საერთაშორისო და ევროპული, ადამიანის უფლებათა ხელშეკრულებების რატიფიცირების, მათ შორის, ბავშვისა და ქალის უფლებების შესახებ, შემდეგ. მან საბერძნეთის ხელისუფლებას რეკომენდაცია გაუწია, ლოზანას ხელშეკრულებისა და სხვა ნებისმიერი მეოცე საუკუნის დასაწყისის დროინდელი ხელშეკრულების განმარტება მოეხდინა საერთაშორისო და ევროპული ადამიანის უფლებათა ინსტრუმენტებიდან გამომდინარე ვალდებულებების შესაბამისად (იხ. 75-ე პარაგრაფი ზემოთ). სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციებმაც იგივე დასკვნები წარმოადგინეს (იხ. 70-73-ე და 76-77-ე პარაგრაფები ზემოთ).

155. სასამართლო იმეორებს, რომ მისი პრეცედენტული პრაქტიკის გათვალისწინებით, რელიგიის თავისუფლება ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს არ ავალდებულებს, შექმნან კონკრეტული სამართლებრივი ჩარჩო იმისათვის, რომ რელიგიურ უმცირესობებს მიაღწიონ სპეციალური სტატუსი, რასაც მოჰყვება შესაბამისი პრივილეგიები. მიუხედავად ამისა, სახელმწიფომ, რომელმაც შექმნა ამგვარი სტატუსი, უნდა უზრუნველყოს, რომ ამ ჯგუფისთვის შექმნილი კრიტერიუმი გამოიყენებოდეს არადისკრიმინაციული სახით (იხ. ზემოთ დასახელებული იზეტინ დოგანი და სხვები (*Izzettin Dogan and Others*), § 164).

156. უფრო მეტიც, არ შეიძლება იმ შეფასების გაკეთება, რომ მუსლიმური აღმსარებლობის მოანდერძეს, რომელმაც სამოქალაქო კოდექსის თანახმად შეადგინა ანდერძი, ავტომატურად უარი თქვა თავის, ან მისი ბენეფიციარების უფლების გამოყენებაზე, არ განუცდია დისკრიმინაცია მისი აღმსარებლობის მოტივით. პირის რელიგიური შეხედულებები არ შეიძლება გამოდგეს გარკვეულ უფლებებზე უარის თქმის საფუძვლად, თუ ეს ეწინააღმდეგება მნიშვნელოვან საჯარო ინ-

ტერესს (იხ. ზემოთ დასახელებული კონსტანტინ მარკინი (*Konstantin Markin*), § 150). არც სახელმწიფოს შეუძლია თავის თავზე აიღოს მოსახლეობის კონკრეტული ჯგუფის, როგორც უმცირესობის, გარანტიორის როლი, როგორც ამ ჯგუფის წევრთა უფლების განმსაზღვრელი, აირჩიონ, არ მიეკუთვნებოდნენ ამ ჯგუფის წევრებს ან არ მისდიონ მის პრაქტიკასა და წესებს.

157. უმცირესობის წევრებისთვის იმ უფლებაზე უარის თქმა, ნებაყოფლობით ისარგებლონ ან უარი თქვან მოქმედი კანონმდებლობის გამოყენებაზე, იწვევს არა მხოლოდ დისკრიმინაციულ მოპყრობას, არამედ, ასევე არსებითი მნიშვნელობის მქონე უფლების დარღვევას უმცირესობების დაცვის სფეროში, ანუ, თვითგამორკვევის უფლებაზე. ამ უფლების ნეგატიური ასპექტი, კერძოდ, უფლება აირჩიოს, არ მოეპყრან, როგორც უმცირესობის წევრს, იგივე ფორმით არ არის შეზღუდული, როგორც ამ უფლების პოზიტიური ასპექტი (იხ. 67-68-ე პარაგრაფები ზემოთ). ეს არჩევანი სრულიად თავისუფალია, იმის გათვალისწინებით, რომ ინფორმირებულია. მას პატივი უნდა სცეს როგორც უმცირესობის სხვა წევრებმა, ასევე, თვითონ სახელმწიფომ. ეს განმტკიცებულია ეროვნული უმცირესობების დაცვის შესახებ ევროსაბჭოს ჩარჩო კონვენციის მე-3 მუხლის 1-ლი პუნქტით, რომელიც ითვალისწინებს შემდეგს: „ამ არჩევანს ან ამ არჩევანთან დაკავშირებულ რაიმე უფლების გამოყენებას არ შეიძლება მოჰყვეს რაიმე არახელსაყრელი შედეგი“. თვითგამორკვევის უფლება არ გამომდინარეობს ჩარჩო კონვენციიდან. ის საერთაშორისო სამართალში, ზოგადად, უმცირესობების დაცვის „ქვაკუთხედი“ა. ის განსაკუთრებით ამ უფლების ნეგატიურ ასპექტთან მიმართებით გამოიყენება: არცერთი ორმხრივი ან მრავალმხრივი შეთანხმება ან სხვა რაიმე ინსტრუმენტი ავალდებულებს ვინმეს, საკუთარი ნების საწინააღმდეგოდ, წარადგინოს უმცირესობის დაცვის სპეციალური რეჟიმი.

158. დაბოლოს, სასამართლო აღნიშნავს, რომ მოცემული საქმეზე გამოიკვეთა ის ფაქტი, რომ საბერძნეთი ერთადერთი ქვეყანაა ევროპაში, რომელიც დღემდე იყენებს შარიათის კანონს მის მოქალაქეთა ნაწილის მიმართ, მათი სურვილების საწინააღმდეგოდ. ეს განსაკუთრებით პრობლემურია ამ საქმეში, რადგან შარიათის კანონის გამოყენებამ გამოიწვია იმგვარი ვითარება, რამაც არსებითი გავლენა მოახდინა ქვრივის უფლებებზე, რომელმაც მემკვიდრეობით მიიღო ქმრის მამული, სამოქალაქო კოდექსის ნორმების თანახმად, მაგრამ, რომელიც შემდეგში აღმოჩნდა იმგვარ ვითარებაში, როგორსაც არც თვითონ და, არც მისი ქმარი არ ან ვერ გაითვალისწინებდა.

159. ამასთან დაკავშირებით, სასამართლო აღნიშნავს, რომ ევროსაბჭოს წევრ ქვეყნებში შარიათის კანონი, ზოგადად გამოიყენება, როგორც უცხოური სამართალი, საერთაშორისო კერძო სამართლის ჩარჩოში. ამ ჩარჩოს გარეთ მხოლოდ საფრანგეთმა გამოიყენა შარიათის კანონი მაიოტეს ტერიტორიაზე მცხოვრები მოსახლეობის მიმართ, მაგრამ ეს პრაქტიკა 2011 წელს დასრულდა. რაც შეეხება გაერთიანებულ სამეფოს, შარიათის გამოყენება, შარიათის საბჭოების მიერ, მიღებულია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ის მისი არჩევა ნებაყოფლობით ხდება (იხ. 83-ე პარაგრაფი ზემოთ).

160. სასამართლო კმაყოფილებით აღნიშნავს, რომ 2018 წლის 15 იანვარს ძალაში შევიდა მუსლიმთა უმცირესობის წევრთა მიმართ საოჯახო სამართლის საქმეების გადაწყვეტისას შარიათის გამოყენების სპეციალური რეგულაციების გაუქმების შესახებ კანონი. მუფთის მიერ ქორწინების, განქორწინების და სამემკვიდრეო საქმეების გადაწყვეტა დღეისათვის შესაძლებელია მხოლოდ ყველა მონაწილის თანხმობის შემთხვევაში (იხ. 57-ე პარაგრაფი ზემოთ). მიუხედავად ამისა, ახალი კანონის ნორმებს არ აქვთ გავლენა მომჩივნის მდგომარეობაზე, რომლის საქმე საბოლოოდ იქნა გადაწყვეტილი ძველი სისტემის არსებობის პირობებში, რომელიც იმ კანონის გამოყენებას ანიჭებდა უპირატესობას (იხ., *mutatis mutandis*, სოდერმანი შვედეთის წინააღმდეგ (*Söderman v. Sweden*) [დიდი პალატა], N 5786/08, § 107, ECHR 2013).

161. დასკვნისათვის, ზემოაღნიშნული გარემოებების გათვალისწინებით, სასამართლო ადგენს, რომ მომჩივნის, როგორც მუსლიმი აღმსარებლობის მოანდერძის მიერ, სამოქალაქო კოდექსის საფუძველზე შედგენილი ანდერძის ბენეფიციარის მიმართ გამოყენებული განსხვავებულ

მოპყრობას იმათთან შედარებით, ვინც იყვნენ, სამოქალაქო კოდექსის საფუძველზე, არამუსლიმი მოანდერძის მიერ შედგენილი ანდერძის ბენეფიციარები, არ ჰქონია ობიექტური და გონივრული გამართლება.

162. აღნიშნულის გათვალისწინებით, სასამართლო არ აკმაყოფილებს მთავრობის შესაგებელს იმასთან დაკავშირებით, რომ მომჩივანს არ გააჩნდა მსხვერპლის სტატუსი და ადგენს, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-14 მუხლის დარღვევას, 1-ლი ოქმის 1-ელ მუხლთან ერთობლიობაში.

II. კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენება

163. კონვენციის 41-ე მუხლი ითვალისწინებს შემდეგს:

„თუ სასამართლო დაადგენს, რომ დაირღვა კონვენცია და მისი ოქმები, ხოლო შესაბამისი მაღალი ხელშემკვრელი მხარის შიდასახელმწიფოებრივი სასამართლო დარღვევის მხოლოდ ნაწილობრივი გამოსწორების შესაძლებლობას იძლევა, საჭიროების შემთხვევაში, სასამართლო დაზარალებულ მხარეს სამართლიან დაკმაყოფილებას მიაკუთვნებს.“

164. მომჩივანმა მოითხოვა 967,686.75 ევრო (EUR) ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების მიზნით, რაც შედეგად მოჰყვა 1-ლი ოქმის 1-ლი მუხლის დარღვევას. საკუთარი მოთხოვნის გასამყარებლად, მან წარმოადგინა საბერძნეთის საგადასახადო ორგანოების მიერ გაცემული დოკუმენტები, საბერძნეთში არსებული ქონების შესახებ და თურქეთში გაცემული ექსპერტიზის დასკვნა იქ მდებარე ქონებასთან დაკავშირებით. მან ასევე მოითხოვა 30,000 ევრო (EUR) არაქონებრივი ზიანისთვის, კონვენციის მე-6 და მე-14 მუხლების დარღვევის გამო. ხარჯების ასანაზღაურებლად მოითხოვა 8,500 ევრო (EUR).

165. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ მომჩივნის მოთხოვნა ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების შესახებ, იყო ბუნდოვანი, დაუსაბუთებელი და გადაჭარბებული. მათ განმარტეს, რომ მომჩივნის მიერ წარდგენილი ექსპერტიზის დასკვნები შედგენილი იყო უცხოელი ექსპერტების მიერ და შეეხებოდა ქონებას, რომელიც არ მდებარეობდა საბერძნეთის ტერიტორიაზე და არ წარმოადგენდა დავის საგანს საბერძნეთის სასამართლოებში საქმის განხილვისას. სამართალწარმოება სულ ექვს ქონებას შეეხებოდა, ყველა განლაგებული იყო კომოტინში, მაგრამ მომჩივანმა ვერ დაადასტურა, რომ მან განიცადა რაიმე ქონებრივი ზიანი: მან უბრალოდ მიუთითა ქონებასთან დაკავშირებულ იმ გადასახადზე (ENΦΙΑ), რაც მან გადაიხადა (სულ EUR 373.76). მეტიც, თანხა, რომლიდანაც საგადასახადო ორგანომ ქონებასთან დაკავშირებული გადასახადი გამოთვალა, შეადგენდა EUR 42,000-ს, რაც შეესაბამებოდა მომჩივნის წილს მამულიდან. რაც შეეხება არაქონებრივი ზიანისთვის მოთხოვნილ თანხას, მთავრობა ამტკიცებდა, რომ ის არ გამომდინარეობდა სასამართლოს შესაბამისი პრეცედენტული პრაქტიკიდან. დაბოლოს, ხარჯებთან დაკავშირებულ მოთხოვნასთან დაკავშირებით აღნიშნეს, რომ ეს მოთხოვნა, ასევე, იყო ბუნდოვანი, დაუსაბუთებელი და გადაჭარბებული.

166. საქმის გარემოებების გათვალისწინებით, სასამართლო მიიჩნევს, რომ კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენების საკითხი არ არის მომზადებული გადასაწყვეტად. შესაბამისად, ამ საკითხის გადაწყვეტა მთლიანად უნდა გადაიდოს და სახელმწიფოსა და მომჩივანს შორის მიღწეული შეთანხმების შემდგომი პროცედურის გზით უნდა გადაწყდეს (სასამართლოს რეგლამენტის 75-ე წესის 1-ლი პუნქტი). სასამართლო ამ მიზნით მხარეებს აძლევს სამი თვის ვადას.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, სასამართლო ერთხმად

1. აერთიანებს არსებით მხარესთან მთავრობის წინასწარ შესაგებელს მომჩივნის მსხვერპლის სტატუსის არარსებობასთან დაკავშირებით და უარყოფს მას;

2. აცხადებს საჩივარს მისაღებად;

3. ადგენს, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-14 მუხლის დარღვევას, 1-ლი ოქმის 1-ელ მუხლთან ერთობლიობაში;

4. ადგენს, რომ 41-ე მუხლის გამოყენების საკითხი არ არის მომზადებული გადასაწყვეტად;

შესაბამისად,

(a) გადადებს საკითხის განხილვას მთლიანად;

(b) იწვევს მომჩივნასა და მოპასუხე მთავრობას, ამ გადაწყვეტილების შესახებ მთავრობის მიერ შეტყობინების მიღებიდან სამი თვის ვადაში, წარმოადგინონ თავიანთი წერილობითი მოსაზრებები საკითხზე, კერძოდ, შეატყობინონ სასამართლოს მათ შორის მიღწეული შეთანხმების შესახებ;

(c) გადადებს შემდგომ სამართალწარმოებას და სასამართლოს თავმჯდომარეს გადასცემს აღნიშნულის მოგვარების უფლებამოსილებას, საჭიროების შემთხვევაში.

შესრულებულია ინგლისურად და ფრანგულად და გამოცხადდა საჯარო მოსმენაზე სტრასბურგში, ადამიანის უფლებათა შენობაში, 2018 წლის 19 დეკემბერს.

ფრანსუა ელენს-პასოსი
მდივნის მოადგილე

გვიდო რაიმონდი
თავმჯდომარე

გადაწყვეტილებას თან ერთვის მოსამართლე მითის, კონვენციის 45-ე მუხლის მე-2 პუნქტისა და სასამართლოს რეგლამენტის 74-ე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად შედგენილი, განსხვავებული აზრი (რომელიც არ თარგმნილა).

G.R.
F.E.

